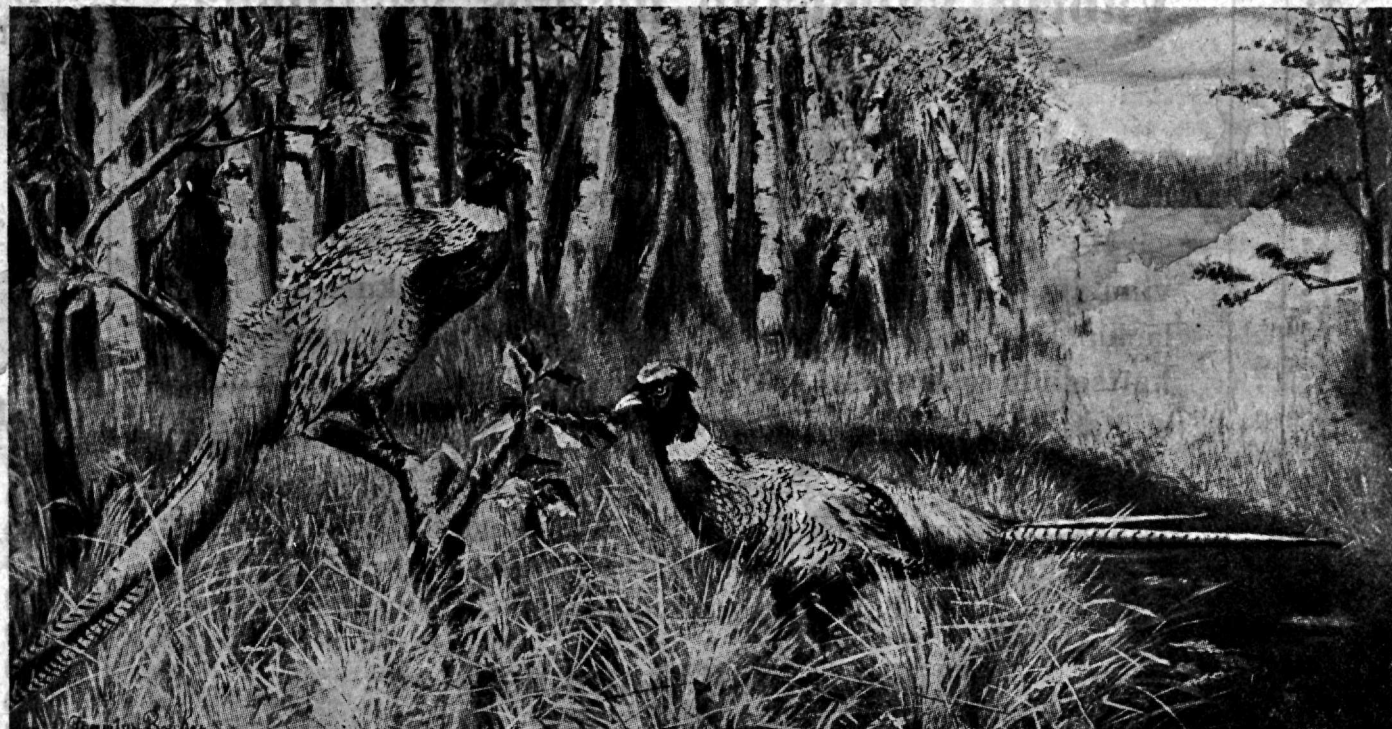

KAITSE KODU!

10. august 1929

NR. 32

Hind 20 senti

SALU.

KAUBA

MÄRK

Ainuesindaja Eestis

A.-S. KANGUR **A.-S. VENNAD TOFER**

Tallinn, Katusepapi tän. 1

Tallinn, Rataskaevu tän. 6

Vabrik valmistab heades vastupidavaid sortides:

Omamaa linast madratsi-, käterätiku-, vaheriiet ja käsitöö linariieta jne. Puuvillast (lõngas värvitud, mis ei pleegi) kleidi-, särgi-, põlle-, pesu-, püksi-, padjapööri-, madratsi-, teki-, vihmakuue-, rootsiriie-oksfordi-, eesti seeliku (mis kõigi laulupidude ajal iseäranis suurt tarvitamist on leidnud), naiskaitseliidu vormiriiet, särgiseifiiri ja valgeid kaupu. Kunstsiidist kaelasidemeriiet, voodiriiet ja kaelarätikuriiet.

Rahvas on viimasel ajal jälle otsusele jõudnud, et halba ja odavat riiet osta ei maksa, ja sellepärast on meie vabrik ikka seda silmas pidanud ja häid vastupidavaid sorte valmistanud.

Müük ainult kaupmeestele.

V aastakäik.

10. august 1929.

KAITSE KOLU!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Nr. 32.

Kuulutuste hinnad: 1/2 lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella 1/2—10 h. Kaastöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-lt. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Eesti riigivapi eelkäijaist.

Nagu „K. K.“ nr. 23 — s. a. nägime, ilmus kolmeleopardiline vapp tarvitusele pea ühel ajal nii Tallinna linna kui ka Eestimaa rüütelkonna vapina. Eesti riigivapi seaduses „R. T.“ nr. 117/118 — 1925. a. ei ole küll öeldud, kumb eel-pool nimetatuid on meie riigivapi eelkäija, küll aga toonitati seda 2. riigikogus riigivapi sea-duse harutamisel. Ja seal tunnistati seks en-dist kubermangu vappi. See oli valitsemismärgi ajalooline tuletus sellest end. Vene riigi sea-duste reast, milles on kindlustatud Eestimaa kub. vapi seisukoht. Ja seda vaadeldes ei või minna mööda meie riigivapi eelkäija kuulsus-rikkast minevikust.

Rootsi aeg andis õieti esimese korpora-tiivse ühtluse Tallinnamaa rüütelkonnale, kuid ei annud vapiühtlust.

Eestimaa rüütelkonna eesõiguste (privilee-giumide) kinnitusaktis 2. aug. 1561 lubab Rootsi kuningas, et rüütelkond oma lippudes tohib kanda Rootsi värve ja vappi*).

Baltikum sattus Rootsi alla tükk-bükilt ja kui see Läänemaaga ka oli sündinud, tehti Ees-timaa kindralkuberneri Hans Erichsoni poolt

20. märtsil 1584. a. Tallinnas maapäevale ette-panek ühendada kõik neli maakonda, et neil oleksid õigused ja eesõigused ühised, millele järgnes ka kuninga nõusolek.*) Alles siit algab Tallinnamaa rüütelkonna ühtlus.

Tallinnamaa aadli matriklite sisseseadmine sündis aga kaugelt hiljem nim. Rootsi kuninga otsusega 31. aug. 1643. a.

Eestimaad hakati peale Rootsiiga ühenda-mist kutsuma „Estl. Fürstentum'iks“, kuid te-ma õiguslik seisukoht ei vastanud sellele nime-tusele ja Rootsi aja lõppu iseloomustab pealegi rüütelkonna meelepaha mõisate võõrandamise pärast.

Kui nüüd lõppeks rüütelkonnal tuli üksu-sena astuda üles otsustaval silmapilgul, siis ei saanud rüütelkond oma vappi tarvitada amet-liku märgina, kuna ta seda oleks pidanud tege-ma silmapilgu ülitähtsuse tõttu. Tuntud 1710. a. Harku rüütelkonna allaandmislepingu ära-kirjast **) nähtub, et lepingule on alla kirjuta-nud kaks aadlisoost liiget (Renauld B. Ungern-

*) Tall. l. arhiivi katal. B. F. 31. Dr. Fr. Bunge, Einl. in d. Estl.-Livl. Rechtsgeschichte u. Rechts-quellen.

**) Imelikul viisil on selle tähtsa dokumendi algkiri meie riigiarhiivist kadunud!

*) Ed. Winkelmann, Die Capitulation der Estl. Rit-terschaft u. d. St. Reval p. 9—11 (originaal riigiarhiiv-is).

Sternberg ja Fabian Ernst Stael v. Holstein) ja seda kinnitanud oma isiklikkude pitsatitega*). 1711. a. 22. veebr. Eestimaa rüütelkonna truudusvande aktil on kõikidel allkirjadel juures igaihe aadlimehe oma isiklik pitsat ja veel 1725. a. rüütelkonna peamehe poolt väljasaadetud kirjadel seisab all mitte rüütelkonna, vaid peamehe isiklik pitsat sugukonna vapiga.

Vene ajajärgu esimestel aegadel kutsuti Eestimaad hertsogiriigiks (das Herzogtum), hiljem vürstiriigiks (das Fürstentum). Kas tuli see sellest, et Öhtu-Euroopas vürsti hertsogist peeti alamaks ja see nimetus Venemaa provintsiks allasurutud Eestimaale enam ei kõlvanud, või sellest, et Venemaa riigikord üksi tundis vürstlikku nimetust, ei kuulu meie harutamisele. Küll aga ilmub rüütelkonna kolmeleopardiline krooniga ilustatud vapp Jakob Illigi poolt 1765. a. eraväljaandena ilmunud Eestimaa hertsogiriigi maarolle (Landrolle) kaanel.

Seaduslikku valgusse astuvad nii Tallinna linna kui ka Tallinnamaa rüütelkonna vapid 18. sajandi teisel poolel, kus Katarina II ajal pandi maksma uus kubermangude korraldus Venemaal. Läänemeremaade asehaldur kindralkuberner Browne jagas 1783. a. Riia- ja Tallinnamaa kummagi omaette provintsideks ja nüüd tuli selgemalt nähtavale Tallinnamaa rüütelkonna ühtlus. Kuna linnad kubermangu ühtlaselt ei saanud esitada, oli rüütelkonna vapi kubermangu vapiks pääsmine loomulik. Kuid uute kubermangude loomine tõi kaasa ka nende üksuste ametlikud märgid, mida ametikohad võisid tarvitada, esikohal vapi. Ja asehalduri kantselei teatab käskkirjaga 23. märtsist 1789. a. Tallinna magistraadile, et keisri poolt Tallinna ja teiste linnade vapid on kinnitatud, mis on kuulutatud välja senati ukaasiga 7. dets. 1788.**)

Vappide registreerimist toimetasi iseäralised heroldametid. Seda nähet on püütud selletada nii, nagu oleks keskajal vapiteadus olnud heroldite asi, kes üksi vappide salamõtet ja tähendust tunnud ja annud edasi suusõnaliselt oma järeltulijatele. Nii olnud nad järelevaatajad ja kohtunikud ja trahvinud süüdlasi. Kuid seda arvamist ei peeta õigeks. Sest vappidel ei arvata olevat olnud salapärast tähendust ja heroldid polnud kohtunikud, küll aga vappide omanikkude teenrid, kelle teenistus seisnud vappide avalikus väljakuulutamises ja nende ilu kiitmisel.

Veel kaua tarvitab rüütelkonna peamees ametlikul kirjavahetusel oma isiklikku vappi ja

alles 19. jaan. 1812. a. tuleb tarvitusele rüütelkonna vapp. Kui nüüd keiser Nikolai I Tallinna linnale kinnitab tema privileegiumid, sünnib see ülitoredal dokumendil, täie keisritiitliga ja suure kullatud kapslisse mahutatud pitsatiga. Nimetatud dokumendi ääred on ilustatud Venemaa kubermangude vappidega, mille keskel on Tallinnamaa vapp kolme leopardiga.

Vist küll rüütelkonna ja kubermangu vappide mõjutusel leiame Tallinnamaa aadlisugukondade vappides lövide motiivi nii laiali olevat lagunenud nagu seda vaevalt võib tulla ette kuski mujal. Lövi leiame ligi 40 perekonna vappides, nende seas on kuulsamad nimed ja riigitegelased: Barclay de Tolli, Budberg, Buxhövdén, Igelström, Mellin, Pahlen, Rennenkampf, Rosen, Sivers, Stackelberg, Tiesenhausen, Toll, Üxküll j. t. Nimetatud isikute vappides ilmuvad lövid kilpide sisuna, teistes kilpide hoidjatena. Kuna ükski teine loom ega lind ei esine seal nii sagedasti, võiks Eestimaa vappide heraldikas rääkida iseäralisest lövide kultusest. Endisel ajal Lääne-Euroopast sisserännanud aadli vappide kilbid on kesk-euroopalise maitsega, painduvate äärtega, Vene ajal aadli matrilisise sisse kantute kilbid aga on sirgejoonelised nelinurgad, alumisel küljel oleva terava tipuga. Sääraste kilpide omanikkude seas leiame nimekandjaid nagu: Apraksin, Bludov, Luheshütz, Bruhe, Pankrin, Golovin, Leiden, Igelström, Kisselev, Kleinmichel, Kotzebue, Kutaissov, Levašov, Liven, Lütke, Rittelhorst, Orlov, Osten-Sacken, Ostermann, Patkevič, Wittgenstein, Šuvalov, Sievers, Strogonov, Subov, Olsuffeff, Černišev, Besborodko, Šahovskoi, Orlov, Menšikov, Würtenberg, Girard, Klebeck, Köhler.

Läänemeremaade 798 aadli vapist on 36*), kas Vene nimedega või vappides kotka kujudega, mis tunnistab nende ligidast sidet kõrgema Vene riigiteenistusega.

Vene seaduste kodifitseerimisel tuli ära näidata rüütelkonna vapi seaduslik seisukoht. Läänemeremaade eraõiguse II osa § 42 järele on igal rüütelkonnal esimeses lisas kirjeldatud vapp. „Eestimaa rüütelkonnale on see Daani kuningalt Voldemar II annetatud.“ Allikate puudusel ei saa otsustada, missugused olid need seaduse kokkuseadmised. Balti eraõiguse ametkohtade kui ka seisuste seadusel on mõlemil ühesugune lisa. Viimase „Beilage's nr. 1“ § 3 kirjeldatakse:

„Das Wappen der Estl. Ritterschaft besteht in drei über einander gestellten vorschreitenden blauen Leoparden in goldenem Felde. Das Schild ist mit dem Fürstenmantel und der Fürstenkrone geziert“...

*) Baltisches Wappenbuch der Estl., Livl. und Kurl. Adelsfamilien, C. A. Klingspor.

*) Zur Capit. der Estl. Ritter. u. Landschaft am 29. Sept. 1710. B. Osten-Sacken, Reval 1910.

***) Journal d. Statthalterschaftsregierung für 1789. Rev. St. a. b. 344 p. 121.

Kuigi Eestimaa rüütelkonna vapp ametlikult oli saanud kubermangu vapiks, tema ametlikul tarvitamisel oldi siiski ettevaatlik. Sest kuna Vene riigi vapiks oli kahe peaga kotkas, oleks kolme leopardi anumaksvus võinud tähendada kubermangu partikulaarsust, millest taheti hoiduda. Teda tarvitati poolametlikkudes väljaannetes, näit. „Eestimaa kub.-lehe“ esiküljel alates 1853. kuni 1917. a.

Lõvi või leopard on olnud alati jõu, julguse ja tugevuse sümbol, mida aitavad tõsta veel mõned sellele loomale omased ausameelsuse jooned. On seepärast arusaadav, et alates keskajast (Čehhi vürstidel 1483) leiame paljude riikide vappides lõvide motiive. Endine Austria-Ungari riigivapp koosnes maade järele 62 vapist, neist 8 leopardiga, üks isegi Eesti riigivapi taoliselt kolme leopardiga. Kuulsamad väejuhatajad tarvitasid lõvide vappe oma vahvuse välismärgina (30 a. sõja kangelane Wallenstein).

Maailmasõda lõi rea uusi riike ja vappe, kuid seda tegid ka mõned maailmasõjas püsima jäänud riigid. Kuid lõvide kujud on teiste vanimärkidega võrreldes siiski suures ülekaalus. Lõvisid leiame Saksa osariikides: Baieris, Hamburgis, Badenis, Pommeris, Schleswig-Holsteinis ja Hessen-Nassaus. Üksikud lõvid ilmuvad: Belgias, Luxemburgis, Inglismaal ja Persias. Kaks lõvi: Čehhoslovakkias, Hollandis, Itaalias, Rumeenias ja Bulgaarias. Norra ja Soome vappideks on kuldsed lõvid punasel kilbil, Norral krooniga, Soomel mõõgaga. Rootsil on kaks vappi: vähem kolme krooniga, suurem neljaosaline, millest kahel on kroonid; kahel lõvid; mõlemad on kilbiväljadel paigutatud ristamisi.

Meie naaberriik Läti on vapivõtmisel pidanud kinni ainult ajaloolisest seisukohast ja Läti uueks vapiks ühendanud endise Liivi- ja Kuramaa vapid, mõlemad lõvilised. Läti vapp on kaheväljaline liitvapp, nähe, mis sagedasti tuleb ette, iseäranis perekondade vappide ajaloos.

Endise Vene riigi põhiseaduses oli tähendatud ära keisri täielik tiitel kõikide üksikute riigiosade kohta. Selle tiitli järele nimetas end tsaar Läänemeremaade, Semgallia j. t. üksikute kubermangude vürstiks.*) Nagu teada, olid vürstid vana Venemaa osariikide valitsejad ja impeeriumis kõige alam valitseja suguvõsa aste, nii oli sel nimel ainult ajalooline tähendus, kuna nimest ei olenenud ei tsaari võim ega tähtsus. Samas Vene põhiseaduses **) on üksikasjaliselt kirjeldatud endise Venemaa kolm vappi: suur, keskmine ja väike. Suure vapi kirjeldises on ka üksikute maade vapid kirjeldatud ja tähendatud ära nende asukoht suure kotta küljes. Läänemeremaade üldkilp seisab seal koos neljast osast: Eesti, Liivi, Kura ja Karjala. Selles neljaväljalises kilbis omab Eestimaa kilp pahemal pool ülal esimese koha. Vene põhiseaduse lisas nr. 1 on kirjeldatud täpselt üksikute maade vapid ses järjekorras, kuidas need on alla heidetud ja kus Katarina II aegsed kubermangude asutamise seadused jätsid liidetud maa üksusena puutumata, seal jäi muutmata ka selle osa vapp.

M. Morrison.

*) W. S. K. k. I k. § 59.

**) W. S. K. I k.

Räpina malevkonna staabi- ja sanitaarosakond suvilaagris 13. ja 14. juulil s. a. Räpinas „Kõstrimäel“.

Uus maailmasõda lähema 50 a. jooksul?

Kindral Ludendorffi unistused Vene hävitamisest.

Erich von Ludendorff.

Soome vahest parimini toimetatud leht „Hels. Sanomat“ avaldab maailmasõja aastapäeva puhul ankeedi, milles mitmed tähtsad poliitikategelased ja sõdurid Euroopast ja Ameerikast avaldavad oma arvamist

uue maailmasõja

tekkimise võimaluste suhtes.

Aristide Briand, Prantsuse uus peaminister, avaldab oma seletustes kindlat usku Rahvasteliidu võimetesse rahu sobitajana. Juba korduvalt on liidu abil suudetud takistada sõja tekkimist. Ei ole enam kaugel aeg, mil riigimehed võivad asetada võitmatuid takistusi nende teele, kes ikka veel ihkavad sõjamõllu. Mõõdunud maailmasõda on prantslastes — ja arvatavasti ka teistes rahvustes — tekitanud sügava vastumeelsuse sõja vastu. Meie langenud kangelased peavad leidma lohutust selles, et teistel ei ole enam tarvis surra.

Lord Allenby, tuntud sõjaväelane, ei eita tülide ja lahkarvamiste olemasolu, kuid ei pea sugugi tarviliseks nende lahendamist sõja abil. Ka rahvad peaksid üksteisesse suhtuma sõbralikkusega nagu üksikud inimesedki. Nagu politsei takistab kodanikkudevahelisi lööminguid, nii püüab Rahvasteliit hoida ära riikidevahelisi kokkupõrkeid.

Lord Cecil, kauaaegne Briti esindaja Rahvasteliidus, konstateerib, et rahvusvaheliste suhete suuna areng tekitab muret. Siiski ei arva vilunud riigimees seisukorra olevat seesuguse, et uus maailmasõda praegu puhkeks. Kuid „tulev maailmasõda“ on kahtlemata tõsiasi ja võib see leida aset juba eesoleva 50 aasta

jooksul. Selleks tekitatakse ka praegu vastavat meeleolu ja õhutatakse seda. Lord Cecili arvates on rahu heaks töötavad jõud siiski tugevamad.

Meile peaks pakkuma erilist huvi Saksa kurikuulsu kindral v. Ludendorffi avaldused, kuna nad puudutavad otse meid.

Kaks suurt sõjahädaohtu on olemas, ütleb kindral, käsitades ühtlasi neid teoreetiliselt. Üks neist on

sõda Vene vastu.

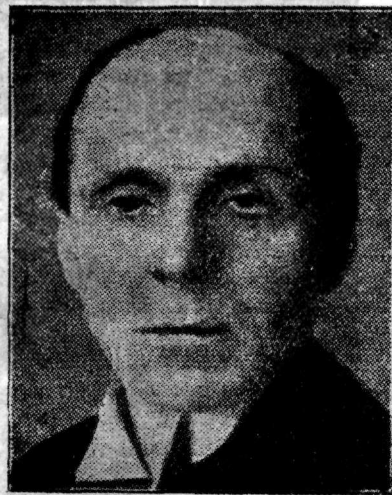
Maailma kapital ei ole veel tunginud sinna ja saanud ülevõimu. Ka Rooma kiriku võim ei ulatu Venemaale. Kuidas teostuks kallaletung?

Rumeenia, Poola, Leedu, Latvija, Eesti ja Soome sõjaväed tungiksid Venemaale. Peipsi järve põhjapool asuvates soodes tulevad neile appi prantslased ja Saksa vabatahtlikud, kuna Briti laevastik tegutseb Mustal merel, Soome lahel ja Kauges Idas. Jaapan katkestab Vene ühenduse muu maailmaga. Säärasele ühisele kallaletungile ei suudaks Nõukogud panna vastu.

Kindral Ludendorffi arvates on säärane kava siiski väga pealiskaudne, kuna kommunistlik propaganda teeb sõja võimatuks.

Vene vabastamine võiks ka veel sündida siis, kui Saksa oleks täiesti relvastatud (!) ja riigid astuksid ebaegoistlikkudel motiividel samme Vene päästmiseks oma vaenlastest.

Teine sõjahädaoht on olemas kindrali arvates Inglismaast. Võiks tekkida sõda, kus Prantsusmaa ja Ühisriigid oleksid ühel pool ja Inglis-

Lord Cecil.

maa üksi teisel pool. Prantsuse õhujõud tungisid Inglismaale kallale ja Ühisriikide laevastik tapaks Englise kaubanduse kõikidel meredel, kuni asuks Briti saarte tegelikule blokeerimisele. Englise väikearvuline sõjavägi ei saaks tulla üldse Prantsuse territooriumile. Küll aga võiksid Prantsuse ja Ameerika sõjaväed maanduda Inglismaal, kus siis tekiksid sisemised rahutused, revolutsioon ühes kõikide nende võimalustega, mis kord olid Saksamaal.

Prantsuse sõjaminister Paul Painlevé eitab täiesti sõja tarvidust. Kõiki lahkarvamisi võib ka rahulikkude abinõudega kõrvaldada.

William B o r a h, Ühisriikide väliskomisjoni esimees, leiab, et kõige tugevam on maa, kes majanduslikult terve, kelle kodanikud on oma eluga rahul. Maailma rahu takistavad kõigepealt suured võlad, mis lasuvad rahvaste õlgadel, siis: maksude alaline tõusmine, mis vähehaaval hävitab kehalise ja hingelise heaolu. See aga on kallaletungi ajal tegur, millel baseerub riik. Laialdase ametkonna ülalpidamine riigi kulul halvab üksiku inimese algatusvõimet ja nõrgendab ta usku endasse. Ka see mõjub halvasti riigi vastupanuvõimele.

William Borah.

Ankeedi tulemus huvitab kahtlemata laiu ringkondi. Erilist tähelepanu väärib Borah'i väljendus, mis tungib sõja tekkimise võimaluse õrnamasse kohta.

Kõigi nende ennustuste kohta tahaksime siiski öelda: ärgu tulgu sõda, õnnitlegu meie maad kestev rahu.

Pärnumaa maleva neljas hällipäev.

Pärnumaa maleva neljas hällipäev kujunes suurejooneliseks sündmuseks kogu maleva elus. Kaitseliidus läbilõõnud põhimõtte kohaselt ei märgita neid tähtsaid silmapilke üksi juubeldamisega, paradeerimisega ja pidustamisega, vaid enam tõsise tööga, õigemini juba tehtud töö kontrollimisega, et pilti saada sellest, kui palju järjekorralise verstepostini jõudmiseni on tehtud, mis veel teha ja mis suunas tegutseda tuleks. Vastavalt sellele kujuneb ka maleva neljanda aastapäeva programm.

Aastapäeva esimene päev, s. o. 3. august, on täielikult pühendatud

laskevõistlustele.

Neid toimetatakse Pärnu linnas garnisoni Papiiniidu tiirus. Kella 9-ks koguneb võistleva ligi sajapealine laskurite pere. Laskmist sooritatakse sõjaväepüsidest A, B ja C klassis, väikekalibriilistest püssidest ja püstolitest.

Ehk küll taevataat oli üldjoontes Pärnumaa malevaga päri, ei teinud ta soodustusi laskureile, nagu tahaks neid erilise valju kontrolli alla võtta. Hele päike vahete-vahel pimestab silmi, aga alaliselt puhuv 8-meetriline tuul lööb liiva mõnel tiirul nii tuiskama, et ei „näe kirpugi“.

Seetõttu ei saa laskurid oma paremat näidata. Isegi vana meister, pealik N ä r i p e a, liüakse nii rivist välja, et tuleb ainult teisele kohale.

Kenad on väikekalibriilistest püssist laskmise tulemused. Ligi kolmandik võistlejatest lööb välja oma 100 silma; esimeste kohtade pärast võisteldakse 110 silmaga.

Püstoliga on lood juba halvemad. Siin kõigutab tuul relva suuet seevõrra, et isegi harilikkude normide saavutamine on kaunis raske.

Siiski viiakse laskmine heas võistlusmeeleolus läbi.

Kokkuvõtte tegemisel tuleb üllatus: esikohale tuleb Halliste malevkond 55 punktiga. Tema kannul sammub värskelt vormeeritud Kesk-malevkond 50 punktiga. Rohkearvuliselt esitatud ja lootusrikas Väandra malevkond peab leppima kolmanda kohaga ja 15 punktiga. Õnn oli täiesti selja keeranud Jakobi ja Karksi malevkondadele, kes pidid kohtadeta ja punktideta jääma.

Nii asub Halliste malevkond võidurikkas meeleolus

kergejõustiku-

võistlustele, missugused peetakse 4. aug. Väandras kohaliku malevkonna spordiplatsil. Siin tehakse läbi 100 ja 1000 m jooksud, kaugus- ja kõrgushüpped, kuul, ketas, oda ja teivashüpped.

Pingutus on suur, sest vaatamata Halliste malevkonna edule laskmises tahavad kõik meeskonnad kaitseliidu karika „Võitjatele“ viia kaasa koju. Ka siin osutub Halliste malevkond kõvaks pähkliks; nende hiilgemees kergejõustikus, mõisakülalane Johannes

Kõva mees, nopib igal alal parimaid kohti, kui mitte alati esimesi, siis vähemalt teisi ja kolmandaid.

Erilist huvi tõstavad pealtvaatajates

sõjalise iseloomuga võistlused.

Otse ummistus tekib Vändra aleviku peatänaval härra Tiituse maja juures, kus on jao rännaku ja 25 km. jalgrattasõidu start ja finiš. Jao rännakus võtab esimese koha Vändra meeskond, mis kutsub tormilise ovatsiooni esile. Jalgrattasõidus osutus võitmatuks Voldemar Rehe Audrust.

Orienteerumisjooks ja sõjaline kolmevõistlus on peetud juba hommikul vara, enne teisi võistlusi. Mõlematel aladel on peremehed Vändrast (Evald Virkus ja Jüri Jürs).

Seega on võistluste esimene osa läbi ja kella 12-ks kogunetakse tuletõrjajate seltsi aeda ühisele

lõunasöögile.

Lõunasöögi valmistamise on oma peale võtnud naiskodukaitses Türi jaoskond, kes asjaga meisterlikult valmis saab. Rammus klimbisupp ei leia väärilist tunnustamist mitte üksi võistlejate tühjade kõhtude, vaid ka kõikide poolt, „kes katla ligi pääsesid“. Energilisel esinaisal pr. Juhani on tükki tegemist, et ka „perämised“ mehed lahke pererahvaga rahule jääksid. Ilma leiba luusse laskmata minnakse vabadussõjas langenute mälestussamba juure

paraadile.

Umbes 400 kaitseliitlast on paraadile üles rivistatud ja ligi viis korda rohkem on pealtvaatajaid kogunenud kodukaitsjate ridade seljataha. Paraadi võtab vastu ja esineb asjakohase kõnega maleva pealik kapten T. Adamson. Tervitusi toob kaitseliidu ülevalt peastaabi õppepealik kapten A. Parts ja Pärnu maavalitsuselt selle esimees hr. Markson.

Kohe algab ka ühendatud orkestrite helide saatel paraadimarss.

Seega on aastapäeva enam-vähem ametliku ilmega võistlused läbi ja algab teine osa, mis möödub rohkem

rahvapeo

tähe all gümnaasiumi aias, mille korraldamise ja ettevalmistamise on oma peale võtnud kodukaitses Vändra jaoskond. Samas kohas toimitakse võrkpallivõistlust naistele ja köievedu. Viimane on ala, mis Pärnumaa malevas alati kired lõkkele lööb. Vändra meeskond on otsustanud maksku mis maksab võita kaitseliidu meist-

rit — Kesk-malevkonna meeskonda. Seekord oli küll võimatu tuult alla tuua meeskonnale, kes kodusel treeningul vastasmeeskonna puudusel kümme konda puid ühes juurtega maast üles kiskunud.

Vahepeal korraldatakse külalistele ja juhtivatele pealikele autoretik

Kurgja tallu

meie „poliitika isa“ ja võitleja Karl Robert Jakobsoni kalmule. Põlises puudetihnikus, raske graniitmälestusmärgi all puhkab kodumaa kangemaid poegi. Tänu liik rahvas ei ole unustanud teda. Siin on mitmekümnepuudane kivi, mis käsitsi eemal voolavast jõest kalmistule veeretatud, siin mälestustahvel aktsiaselts Linda poolt, siin dr. Veski poolt istutatud tamm.

Igaveses rahus raudse mehe kaju vaatab vastu külastajatele, kes viibivad sagedasti siin, mööda saates unustamata vaikkeid silmapilke.

„Nüüd kiiresti tagasi, et mitte hiljaks jääda

aktusele.

Sissejuhatava kõne peab maleva propagandapealik Pärnu maavalitsuse liige Land. Vaimustavate sõnadega kirjeldab ta kaitseliidu tööd. „Kui jääb üksmeel, kui tahetakse ja tehakse tööd, mis viib edasi kodu ehitamisel ja selle kaitsmisel, siis sammub edasi ka kogu Eesti rahvas...“

Järgneb võistlejate tähtsaim silmapilk, mil kroonitakse parimaid parimaist. Üksteise järele astuvad ette kindlal sammul võitjad vastu võtma auhindu ja lilli naiskodukaitselt.

Üheksa malevkonda on oma esindajad välja saatnud ja nendest on oma paremust kinnitanud Halliste malevkond (100 punkti), kellele järgnevad Vändra (70 punkti) ja Kesk- (66 punkti) malevkonnad.

Veel maleva pealiku lõppsõna ja tänu, üksmeelne isamaa hümn, ja aastapäeva ametlik osa on läbi.

Algab viimane:

lille- ja tantsupidu

gümnaasiumi saalis, mis nii palju rahvast kokku meelitab, et isegi püstiseisimine pidusaalis kerge ei ole.

Pärnumaa maleva aastapäev Vändras kujunes tõeliseks suurpäevaks ja rahvapeoks mitte üksi kaitseliitlastele, vaid ka kohalikkudele ja külla tulnud inimestele. Vähemalt paarituhandeline rahvahulk elas päevasündmused kaasa. See annab tunnistust, et seal on kaitseliit liha rahva lihast ja luu rahva luust.

R. L.

... aga siiski on kõige maitsevam ja kasulikum

POPOFF'i tee.

Knud Hamsun 70-aastane.

Põhjamaade vagabundi konarlik teekond kuulsusele.

Lõuna-Norra sisemaal, seal, kus metsik mäerühm Jötunheimen (hiiglaste kodu) osa oma lumeveest saadab koos Otta jõeveega itta ja Gudbrandstali alla — seal seisab Knud Hamsuni kodu: väike Garmoträdeti talu Lom'i juures Vågävee ääres.

Siin kosis elurõõmus rätsep Peder Pedersen Skultbakken (sünd. a. 1824) 14. oktoobril 1852 oma armsaima Thorö Olsdatter Garmoträdeti (sünd. a. 1830) ja asus siis elama äia majja. Aastat kümme hiljem mängisid viis last — 4 poissi ja üks tüdruk — Garmoträdeti õuel, nende seas 4. augustil 1859. a. sündinud Knud.

Kuigi Peder Skultbakken tegi tööd suure huviga, ei saanud ta küllalt teenida, et korralikult toita oma perekonda. Ta otsustas rännata Ameerika; aga Ameerika sõidust ei tulnud siiski midagi välja — selle asemel kolis ta ühes perekonnaga a. 1863 Põhja-Norrasse, kaugele Trondhjemi taha, otse Lofootide saarestiku vastu, kus ta omandas krundikese Hamsundi nime kandva lahe ääres.

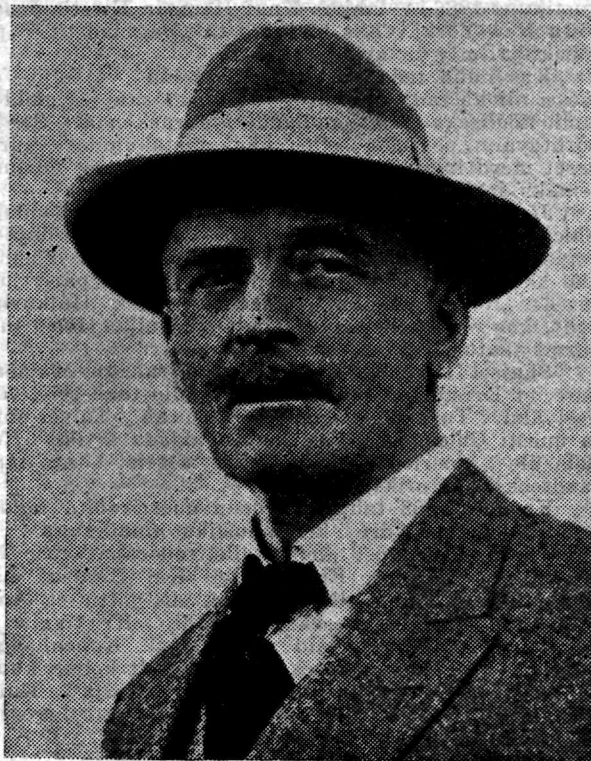
Knud sattus siin oma „Muinasmaale“. Muinasmaa see maa just ei olnud, sest elu oli siin väikesele Knudile väga reaalne. Ta algas nagu külalaps kunagi karjaskäimisega. Alul kodus, hiljem onu juures kiriku mõisas. 1874. a. kevadel saadeti ta onu juure Lõuna-Norrasse kaupluse-õpipoisiks, kus ta ka leeris käis. Seal viis teda elutee poeselliks, rändkaupmeheks, kingsepa õpipoisiks, rändkooliõpetajaks ja maakohtuniku kirjutajaks. Kuid vahepeal algasid esimesed kirjanuslikud katsed. Ta kirjutas nõrku luuletisi ja avaldas kellegi rändkaupmehe vahetalitusel 31-küljelise ja 40-öörilise ajalehepaberile trükitud novellikese, mille tähtsus õige väike. Samal aastal (1878) ilmus temalt raamat „Bjørger“ — oma kirjastusel: Knud Pedersen Hamsundi kirjastusel Bodö's. See on kummaliselt sõnakervas stiilis kirjutatud raamat, kus vaimliselt alles vähe arenenud inimene otsib kohmakalt väljendust oma siseilmale. Sama isemeelne on sisu. „Bjørgerit“ ei pandud tähele.

Järgneb pikk suurima häda periood. Knud Pedersen Hamsundi vastu polnud saatus lapsepõlvest saadik kunagi olnud helde. Kui ta nüüd 1879. a. — kahekümneaastasena — sõitis lõunapoole, siis teadis ta vist küll, et tal tuleb võita veel palju raskusi, enne kui ta kirjanuslikul alal lööb läbi. Aga neid kibedaid kogemusi, mis talle ta elu pakkus järgmise aastakümne jooksul, ei võinud ta küll ette arvata.

Lõuna-Norrast kirjutab ta ühe „Frida“-nimelise novelli ja sõitis sellega Kopenhaageni Gyldendali kirjastusse. Suur Norra kirjanikkude sõber ja kaitsja Hegel lükkas manuskripti tagasi. Ta jäi siiski Kopenhaageni, alles 1880. a. sõitis ta Norrassa tagasi. Siin näitas ta oma käsikirja Björnsonile, kes nimetas tööd kehvaks. Nii ongi see töö kadunud.

Nüüd peab aitama kehaline töö. Ta töötab lühemat aega Akershus'is („Aleksander ja Leonarda“), satub siis Gjøviki ümbruskonnas teedeehitusele. Kuni suveni oli ta lihtne teetöölaine. „Sügistähtede all“ kirjeldab ta oma tookordseid päevi: „Sellest on palju, palju aastaid, kus meie teetöölised olime, Grindhusen ja mina, see oli meie rohelises nooruses, me tantsisime piki teid kõige närusemates kingades ja neelasime kõike, mida iganes saime, kui meil raha oli. Oli meil veel peale seda raha, siis sai sellest tantsu läbi terve laupäevaöö, ja paljud meie kaaslased-teetöölised võtsid sellest osa, ja naine majas valas meie kohvi, nii et ta sellest rikkaks läks. Siis töötasime meie jälle rõõmu ja armastusega terve nädala ja igatsesime laupäeva järele...“

Juulikuus tehakse temast kruusakontrolör. Ta kirjutab kirja onule, mis seepoolest tähtis, et saatjana

Knud Hamsun.

on mainitud Knud Hamsun, kuigi alles kahe n'iga. 1881. a. jõuluks läheb ta ühes sõbra Nils Fröislandiga selle ema vaatama. See naine hindab arukat poissi ja lubab talle hariduse täienduseks anda raha. Poiss ütleb, andku 400 krooni, — ta sõidab Ameerika. Mida isa oli kavatsenud, seda teostab poeg.

Üle Hamburgi sõidab ta Bremerhaveni, kus „Norddeutscher Lloyd“ viib ta ajakirjanikuna maksuta üle ookeani. Aga reisikirju ta küll avaldada ei saanud.

Alul töötas ta idariikide väikestes farmides. „Töötasin yankee-farmide juures idas kahe hobuse ja nelja lehmaga; nad olid umbes sama rikkad nagu mina, üks neist ei saanud mulle palka maksa, kui lahkusin.“ Björnsoni soovitusel läks ta Rasmus B. Andersoni juure Madisonis, kes talle muretses väikese koha kuski kaupluses. Andersoni aruandest loeme, et Knud Hamsund töötas öösiti oma teoste kallal. Kui ta jäi haigeks, siis laenas talle keegi kooliõpetaja 40 dollarit kustusrahaks. Kuidas ta selle aja üle elas, seda ei teata. Kooliõpetajast sai pärast puukaupmees Madelias, kus Hamsun teda kord käis asendamas. (Võrdle „Hirm“). Siit läheb ta usuvenna Kristoffer Jansoni sekretäriks. Veel kord tabab teda haigus. 1885. a. sõidab ta koju.

Tiisikuse hirmul valis ta asukohaks Valdres'i oru. Alul elas ta Övre Sörumis, kuid kolis seal peagi Nils Frydenlundi postijaama ja võõrastemajja, kus ta peagi võitis sõbraks postijaamapidaja poja. Vahel pidi Knut Hamsun, nagu ta end nüüd kutsus, kogu postiliiklemise hoidma korras, see on: reisi ajad vedama ise jne. Nagu varem põhjamaal, nii õppis ta siingi tundma inimesi kõigist rahvakihtidest. Valdresis pidas ta ka rea kõnesid kirjanuslike probleemide ja kirjanikkude üle.

Olles viibinud poolteist aastat Valdresis tundis ta enese jälle küllalt tugeva selleks, et alustada uut võitlust saatusega. Ta rändas Kristianiasse (Oslosse), et eluüldpidamist teenida ajakirjanikuna ja kõnemeheana. „Dagbladet“ avaldas paar tööd. Toimetaja Lars Holst muretses talle raha teiseks Ameerika-sõiduks, ja augustikuus 1886. a. lahkus Knut Hamsun Kristianiast, et sõita New-Yorki. Siit kirjutab ta „Dagbladet“ile paar reisikirja, mis ka avaldatakse.

Kas nüüd teda käskis seiklushimu või olid olud tõesti nii halvad, lühidalt — Hamsun kauples enda kalandustööliseks Newfoundlandi ümbruskonda. See on pörutavaim peatükk selles häda-aastakümnes aurikul keset merd inimestega, kes lähevad kogu aeg nürimeelsemaks ja loomalisemaks.

Jõuluks 1886. a. oli Hamsun tänavraudteekonduktor Chicagos, 1887. a. suvel oli ta lõikustöölise Põhja-Dakotas ja töötas mitmesaja hobuse, muula ja masinaga ühe aktsiaseltsi põldudel. Sellest ajast on pärit jutustused: „Rohulagendikul“, „Zachäus“ ja „Hulkuripäevad“, kus me võime kaasa elada kirjaniku troostitut ja karmi saatust.

Sügisel 1887 läheb ta kogutud rahaga Minneapolisse, et Kristoffer Janson'i majas jälle teha tööd vaimlises alal. Ta peab kõnesid ja kirjutab. Talvel sõidab ta uuesti Chicagosse, kus saab avaldada artikli Emile Zola üle „America's“. Siis astub ta teist korda tänavraudteekonduktoriks.

Kevadel 1888 tahtis Hamsun uuesti sõita koju, et puutada kokku Norra kirjandusliku maailmaga. Prof. Fredriksen Chicagost andis talle reisiraha. Üle Minneapolise viib tee Euroopasse. Kui Hamsun astus Daani laeva „Thingvalla“ pardale, siis jättis ta Ameerika kahetsuseta igaveseks seljataha. Kristianias ta aga maale ei läinud, vaid sõitis edasi Kopenhaageni. Siin asus ta elama katusekambri, „ainult kolme küünra kaugusel kuust“. Siin kirjutab ta „Nälja“. Kui ta Brandesile „Nälja“ esimesed fragmendid ette luges, siis paistis ta olemisest välja suur kannatusaeg.

Aga siis tuli äkki, peaaegu üle öö — Skandinaavia kuulsus.

Kui Knut Hamsun sügisel 1888 elas üle esimese, ootamatult suure kirjandusliku menü, siis algas talle võrratult kõrgema elu aeg. Nüüd alles võis ta luua ja kujundada. Nii nagu lüüs avaneb ja kuhjunud vee-massid mähisedes välja purskavad, nagu tunnaksid nad rõõmu vabadusest, nii pauskab kirjanik — vabanenuna kõigist kammitsaist — järgmisel aastakümnel esile 10 mitmekesisist tööd, mähiseva elukülluse — alati üllatatud maailma ette.

Kopenhaagen, kuhu ta Ameerikast tuli, oli läinud sajandi 80-date ja 90-date aastate lävel n. ü. kirjandusliku Skandinaavia pealinn. Siin kõneleb Knut Hamsun üliõpilastele „moodsa Ameerika vaimuelust“, siin kirjutab ta lehtedele, tunneb huvi teatrite ja kunsti vastu.

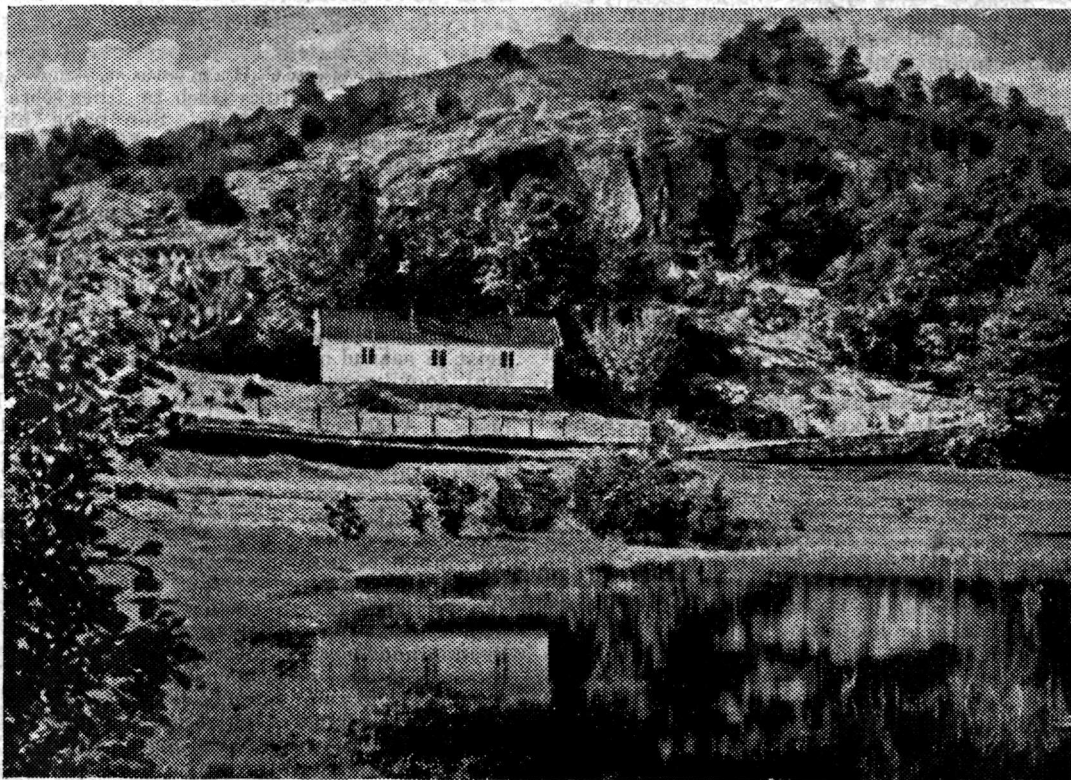
Samal ajal hakkasid Saksagi kirjandusringkonnad Hamsuni vastu tundma huvi. S. Fischeri kirjastus ostis temalt „Nälja“ tõlkeõiguse, ja hiljem sai Albert Langenist Hamsuni püsiv kirjastaja Saksas.

1891. a. kevadel teeb K. Hamsun kirjandusliku ringreisi Norras. Näib nagu lepiks ta uuesti oma kodumaaga. Kuid ei, Hamsun pöörab tagasi Kopenhaageni. Siit viib ta tee 1894. a. Pariisi, sealt Venemaale, 1896. a. Müncheni ja siis jälle tagasi Kristiania (1897).

Olles küll tuntud ja lugupeetud Norras, Daanis, Saksas, Rootsis, Hollandis, Prantsusmaal ja Venes suure kirjanikuna, oli ta püsimatult endiselt Kristianias pidas ta üliõpilastele kõne „kirjanikkude hulkurihingest“, kes olevat sugulased leierkastimeestega. Seegi kord lahkus ta kodumaalt.

Lähenedes oma 40-dale eluaastale hakkas Hamsun saama aru oma kirjanikuolu mõttetusest, sihitusest ja juuretusest. Teda valdas igatsus elu järele kodumaal, et seal keset loodust seista seesmise jõu allikal. Kaua jäi see soov platooniliseks igatsuseks. Kodumaa kutsus, kuid teised jõud hoidsid teda tagasi.

Hamsun tutvus Bergljot Bechiga, Norra daamiga, kes oli mehel Austria kaupmees Göpfertil. Proua Göp-

Nörholmeni mõis — Hamsuni praegune eluase.

fert lahkus kodust, kus ta oli ära hellitatud, ja järgnes Knut Hamsunile vaesesse vagabundiellu. Nad astusid abiellu 1898. a. Mis see abielu kirjanikule tähendas, on raske otsustada. Kuna aga Hamsun oma 1902. a. sündinud tütrele andis nimeks Viktoria, siis peab vist sama nime kandev raamat oma olemasolu eest võlgnema tänu noorele armastusele. Proua Bergljot Hamsuni kirjeldatakse kui ebaharilikult ilusat Norra naist. See oli kõige meelitavam mõiste sellest, mis Hamsuni sidus linnaelu külge, kuigi ta südamepõhjas igatses põhjamaa mälestusrikka loodusüksinduse järele. Kõike kokku võttes tõi see abielu mõlemale poolele rohkem valu kui õnne. Abielu lahutati vaikselt a. 1906.

Oma abielu esimesed kuud veetis Hamsun Valderis; 1898–1900 sai ta riigilt suurema stipendiumi, mille abielupaar kulutas reisimise peale Soomes, Venes ja Persias. Üle Türgi ja Lääne-Euroopa jõuti tagasi. Nende aastate jooksul ilmus rida kaaluvaid ilukirjanduslikke teoseid, aga ka mõned väärtuslikud reisikirjeldused. Kevadel 1900 aga koliti põhjamaale Hamsuni noorpõlve kodusse. Aga püsi siin ei olnud. Jälle jätkub elu mööda Skandinaavia pealinnu.

Alles 1909, a. on Hamsun küps vabanemiseks linnalust. Kui tahtis keegi naine tulla kaasa, siis võis ta ise põhjamaal hakata asunikuks.

Hamsun oli viiskümmend aastat vana, kui ta abiellus teist korda, seekord naisega, kel pidi olema otsustav tähtsus ta tulevase elu kohta. Anne Marie Andersen oli sündinud 19. novembril 1881. a. Ta põlvnes talupojast. 1901. a. lõpetas ta keskkooli ja kaldus näitelava poole. Muuseas mängis ta proua Kareno osa Hamsuni „Riigi väravatel“. Selles osas olevatki Hamsun temaga tutvunud. 26. juunil 1909. aastal kosis 50-aas-

tane Hamsun 28-aastase Marie Anderseni. See oli suur armastus, mis need kaks inimest viis kokku.

1909. ja 1910. aastal elas abielupaar enamjaolt Elverumis, Koppangis ja Sollienis, s. o. Marie pikas koduorus. Siin valmis teos „Mahendatud kandlemäng“ ja teisigi. 1911. a. kevadel sõitis Hamsun naisega oma „Muinasmaale“, kus ta oli veetnud oma noorpõlve. Ta oleks meeleldi isakodu Hamsundi tagasi ostnud, aga talu ei olnud müüa. Kui talle nüüd pakuti Skogsheimi kohta, siis oli ta otsekohe nõus. Peagi oli abielupaar kolinud siia. 6. märtsil 1912. a. sündis esimene poeg Tore, 3. mail 1914 teine Arild, 23. oktoobril 1915 tütar Ellinor.

Siin laskus Hamsun sügavalt meeleolude, helevuste, mõtete ja nägemuste, vaeva ja õndsuse, viha ja armastuse lõpmatusse küllusesse, helkivasse, värvilisse noorpõlve maailma, millest ta seni oli ammutanud oma kirjanduslikke kujutelmeh. Üks romaan järgneb teisele.

Nii möödub elu põhjamaa sügavas kolkas 1917. aastani. Kuid post Skogsheimi käib aeglaselt ja teoste korrektuurid on kiired. Kuulsus ja nõudmine kirjaniku järele suureneb. Nii peab kirjanik sunnile andma järele ja kolima Lõuna-Norrasse. Kevadel 1917 algab viimane teekond. Ta läheb kõigepealt Larviki, kus talle 13. mail 1917 sünnib tütar Cecilia. Siin lõpetab ta ka oma „Maa õnnistuse“.

1918. a. kevadel kolib kirjanik, kelle teosed juba tookord olid saadaval 23 keeles, Lõuna-Norrassa, kus ta omandab Nørholmeni mõisa.

Siin Nørholmeni mõisas pühitseb ta endiselt tugevana ja teovõimelisena oma 70. sünnipäeva 4. augustil 1929, kui ta seda üldse teeb, sest 50. ja 60. sünnipäeva pühitsemisest ta ise osa ei võtnud.

Muljeid Soome sõidult.

„Kätt võime välja siruta,
ja vett ja randu näidata...“

I. L. Runeberg.

2.—11. juulini s. a. viibisime Soome kaitseliidu külalistena Soomes. Meie küllasõidu eesmärgiks oli võtta osa Põhja-Karjala maleva manöövritest ja tutvuda Soome kaitseliidu tegevusega malevates.

Unustamatuks jäävad mulle Soomes viibimise päevad. Siin avanes võimalus näha ja tunda seda, millest ennem olin kuulnud mõndagi.

Lahke vastuvõtt kaasvõitlejate Soome pealike poolt ja heatahtlik soov näidata oma ilusat kodumaad ja rahvast laiemais piirides täitis meid tunde, et viibime heade sõprade keskel — viibime oma vennasrahva peres. Juba esimesel päeval Helsingis sai meile teatavaks, et võtame ette pika matka autodel Kovola, Imatra, Punkaharju, Joensuu, Suojärvi, Sortavala kaudu Viiburisse. Sellel matkal võib soomlane oma külalistele tõesti kätt välja sirutades näidata vett ja randu.

„Oi maa, tuhande järve maa...“ on tõesti Soomemaa, kuid mitte tuhande, vaid kümnete tuhandete järvede maa.

„Ning voorte, säärt, laantega
kuldmaa on ta...“

Oma mühavate metsadega, otsatu vee küllusega, tüübiliste kaljudega, rohkete ja jõurikaste koskedega on Soomemaa võluv.

On vaja oma silmaga näha, on vaja tunda Soome

maastiku mõju, et mõista, mis ta on. Mingi kirjutis ei suuda ütelda, missuguses kooskõlas on mets veega, laine rannaga, kose löögid kaljuga... Looduse ilu köidab, sunnib peatuma, sunnib vaikselt kaugele vaatama, et näha metsa ja vett meisterlikus kooskõlas.

Sarnasena paistis Soome mulle sõidul Imatra ja Punkaharju kaudu Joensuusse. Veel kaunimana, omapärasemana peegeldus vastu Laadoga põhjakallas lähenemisel Sortavala linnale.

Kui Saima kallastel sisevete unistav ja rahuline idüll hellitab närve ja vaadet, siis selle vastu Imatra kose jõud ja Laadoga kallaste kaljud vaimustavad ja pakuvad kaunist pilti tüsedast jõust ja võitlusest.

Laadoga põhjakallas köitis mind eriti. Keerlev tee kaljude vahel oma tõusudega on huvitav, pildid vaateks on avarad.

Mets, vesi ja kalju olid meie matkal esikohal. Ka ilusaid põllumaid oli. Kuid üksikute saartena esinesid põllud metsa külluses. Jäi mulje, et Soome rahvas vägisi kisub kaljult ja metsalt oma kätte maa-ala, mille muudab põlluks. Kord juba põlluks muudetud maaga oskab Soome põllumees käia ümber. Maa pannakse sõna tõsisel mõttes saaki kandma. Silma paistsid eriti laialdased ja hästi korras heinapõllud. Talud on ilusad. Oma punaste seinte ja valgete akendega näevad majad roheliste põldude keskel ilusad välja.

Reisija tähelepanu tõmbavad enda peale Soome lapsed. Seistes õuel või tee läheduses ei jäta ükski

neist möödasõitjat tähele panemata. Julgelt silma väädates vibutavad lapsed kätt möödasõitjaile tervituseks. Lapsed on riietatud puhtalt, on julge ja rõõmsa vaatega. Neis särab Soome rahva tulevik!

Kaitseliidu elu ja õppetegevust jälgisime peaasjalikult Põhja-Karjala maleva manöövritel, mis peeti Joensuu linna ümbruses. Põhja-Karjala malev ei ole suuremaid Soomes. Temas on malevlasi umbes kolm tuhat. Suuremates malevates on kaitseliitlasi kahe-teistkümmne tuhande ümber. Malevaid Soomes on 22.

Ma ei võta siinkohal oma ülesandeks tungida õpuste käigu peensustesse, vaid kriipsutan alla mõningat tähelepanust Soome kaitseliidu, kaitseväge ja piirivalve elust. Manöövrite üldkorraldus ja taktikalised põhimõtted ei lähe lahku meie tegevusest. Samuti sarnane meie omale oli Põhja-Karjala manöövritest osavõtjate üksuste koosseis ja relvastus. Manöövritel tegutsesid jalgväeosad varustatult Vene vintpüssidega, raske- ja kerge-kuulipildujatega, patareid — saate-suurtükkidega ja jalgratturite osad. Ratsaosi manöövritest osa võtmas ei olnud. Toitlustamine sündis lottade korraldusel väliköökidest abil. Manöövrite käiku jälgisid kaitseväge lennukid. Soome kaitseväge kindralstaabi ülem, kui lendur-õpilane tol korral, jälgis isiklikult manöövrite käiku nii lennukilt kui ka kohal. Kõik manöövritest osavõtjad malevlased ja lottad olid vormiriietes. Põhja-Karjala manöövreid jälgides sain mulje, et sealne kaitseliidu tegevus areneb üldjoontes samas suunas nagu meil. Karjala rahvas saab aru kodukaitse vajadusest ja seepärast, enamikus noorsugu, kohuse-truult oma igapäevase töö kõrval võtab osa kaitseliidu tegevusest, et olla valmis ja osata kaitsta oma sünnimaad.

Nii Joensuu kui ka teistes malevates paistis silma, et Soome kaitseliit majanduslikult on heas seisukorras. Tugevad koosseisud, hea varustus (relvad ja riided), laskerajad, oma kodud (staabid), töökojad jne. panevad aluse kaitseliidu edukale arenemisele. Väga tähtis on ka see, et jõukad ettevõtted ja jõukad kodanikud loevad oma kohuseks kaitseliidu tegevusest võtta osa ja toetavad aineliselt iga kaitseliidu ettevõtet, vaatamata, et riiklik abi kaitseliidule seal on mõjuv ja põhjanev.

Joensuu ümbruses korraldatud manöövrid lõppesid paraadi ja Põhja-Karjala maleva kodu avamise peoga. Paraadil andsid malevlased pühaliku vandetootuse, mille korraldas k.-l. õpetaja (pappi). Pean tähendama, et usuliselt talituse Soome kaitseliidu elus austatakse. Pa-

pid (kirikuõpetajad) töötavad ühesugustel alustel pealikutega, võttes osa ka pealikute koolis Tuusulas neile korraldatud kursustest.

Joensuu pidustustel oli juhus näha ka Soome kaitseliidu seltskondlikku tegevust, mis väljendus kontsertosas, võimlemises, kõnedes ja ettekannetes. Valitsuse esindajatena võtsid osa pidustustest Soome sõjaminister ja kohalik maahärä.

Tõmbenumbriks ja vaimustuse haripunktiks sai luuletaja Eero Eerola „Pielisjoen linna“ ettekanne, mille ta kirjutanud 7. juuli 1929. a. pidustuste, s. o. Pielisjõe kindluse avamise puhuks. Oma ettekandes toob hr. Eerola ette pilte Karjala elust, arenemisest ja võitluskäigust. Oma luuletise algab ta sõnadega:

„Uhke ja allaheitmatu
on Karjala muinaslugu“.

Edasi laseb ta paista, et Karjala maa ei ole rikas maa, „nii mõnigi mees siin kesist leiba sööb...“, kuid siiski on Karjala kaunis ja suur maa, kus rahvas on vaba.

„Võõras siin orjameel, ei see siin juurdu,
maha see vajub, kes vaimus ei suurdu...“

Eriti mõjuv oli ja kiituse osaliseks sai ettekande lõpposa, milles kirjanik väljendab Karjala meeste töotuhüüdu:

„See maa me oma ja nii püsib,
meespõlved sadanded on selle lunastand.
Kui kunagi maa vabadus meid küsib,
siis uuesti me kandlid kõlavad!
Taas relvad kõlisevad, mõõgad välku heitvad
ja Soome ühineb ning kasvab, avardub...
Oneega voogab, kanged kosed laulvad,
ja vabana siis helgib Väina suu!“

Pidustuste puhul lottade poolt korraldatud einelauas meeldis mulle sealne kauplemise kord. Einelauast toiduainete saamiseks oli avatud einelaua kassa. Einelaua kasutajad lunastasid kassast tsekid, mille vastu einelauast kraami said. Einelauas töötajatel ei olnud tegemist rahaga, neil vaid jäi tseki vastu aineid välja anda, mis iseendast väga kena ja igasuguste arusaamatuste ärahoidmiseks otstarbekohane.

Meie ringreisul nägime elu ja õppetegevust Soome kaitseväge Utti laagris, kaitseliidu pealikute koolis Tuusulas, Joensuu lähedal asuvais piirivalve kasarmutes ja õppekompaniis. Kõikjal paistis vastu kindel mehemeel ja hoogus töötahe, mis rajatud sõbraliku vahekorraldusele.

G. V.

Nõudke ainult tuntud prov. JÜRGENS'i BOR-TYMOLSEEPI

Londonis suure aurahaga kroonitud. — Kaubamärk: „PESEV LAPSI“.

Kõrgeimas headuses tualettseep: vistrikude, tedretähtede, päevapõletuse ja ülelligse higistamise vastu, teeb naha siledaks ja valgeks.

MÜÜK apteekides, rohu- ja teistes paremates kauplustes.

Euroopasõbralik Hiina.

Valge põlgab kollast raassi, aga kollane raass valget ei põlga.

Palju on räägitud hiinlaste „võõraste vihkamisest“. Siin tavaliselt vahetatakse ära rahvuslik enesetunne vaenutundega. Rahvaste õnnetuseks on, et ükskeist ei tunta. Sellest tekivadki jutud üksteise vihkamisest või sellest, et mõni rahvas vihkab välismaalasi. Hiina rahvast üldiselt tuntakse vähe ja ta on kaasilmale mõistatuseks. Seepärast ongi levinud arvamine, et hiinlased teisi vihkavad. Kui alusetu on see arvamine, näitab alljärgnev jutustus, mille toome „Grüne Post“i“ järele.

Esimene hiinlane, keda ma lapsepõlves nägin, kohias mind Viinis Ring-uulitsal. Ta oli riietunud naisi meeletuletavasse pikka kirjuvärvilisest raskest siidist kuubmanlisse; peas oli tal ümmargune taevasinine müts mandariinirõõbiga, mille all hästi korras hoitud juuksepaits rippus kuni puusadeni; jalas olid tal kaunistatud siidtuhlid.

Kari uulitsapoisse käis ta kannul vilistades ja hõisaies. Üks eriti upsakas poiss iseegi tõmbas teda patsist. Kaks poliitseinikku ruttasid kohale. Neid nähes väikeste kiusajate kari tuiskas laiali nagu varblased kiviviske eest. Siis nad kogunesid jälle veidi emal ja hüüdsid patsiga mehele sõimusõnu.

Ma mäletan veel selgesti kaastundest ja põlgusest koosnevast tunnet, mis mind valdas seda toorest etendust nähes. Ma kujullesin, nagu oleksin ise saitunud Hiinamaale, ainuke valge kollaste hulgas, ainuke mees ilma patsita — ja sealsed uulitsapoisid jookseksid samuti minu järel, tehes mind oma pimedast peast taaga kihutamise hullustuse aluseks.

Peaaegu kaks aastakümnet hiljem revolutsioonisaatus paiskas tõepoolest mind Hiinamaale. Kaks kuud otsisin tööd, läbistades vara hommikust hilja õhtuni Shanghai risti ja põigiti. Alul sõitsin uulitsaraudteel (kolmandas klassis ainukese eurooplasena, rābalates ja hiigisist läbiimbunud Hiina kulide hulgas, teiste valgete raassivendade

Säärast löbu võib lubada endale meie taksauto hinnaga.

Kahejalgsed sõiduhobused Pekingi tänavail.

Vasakul hiinlased mugavas istesendis.

kihviiste etteheitvate pillkude saatel pehmesit vagunist) ja kui mul raha lõppis, siis mõõtsin jala neid otsatu pikki uulitsaid.

Shanghai — Kauge-Ida Paabel! Soisest kalurikülalist ta on tõusnud moodisate ristisõitjate Siioniks. Hingeõnustuse lubadustega kõigi ristiusutunnistuste poolt ja sõjalaeva kahureilt surmaõhvardustega nad tulid siia. Kõikide koloniaalministeeriumide poolt ohttrasti rahaga loetatud „vennalisuse“ propaaganda ei lakistanud põrmuigi moodisaid ristisõitjaid orjamaist valge imperialismi väärjumalaid. Samad preshihimüürid nagu oma ajal Põhja-Ameerikas üles seati mustade vastu, püstitati Shanghai kollaste vastu. Mitte ükski hiinlane — kuiigi ta oleks kas

või Krósus ainelistelt ja vaimlistelt varadelt — ei tohtinud astuda sinna asutisse või joogikohta, kus käisid valged. Ei olegi kaua tagasi, kui Shanghai rahvusvahelise nõukoogu valitsemisel olevas avalikus aias rippus tahvel „Koortele ja hiinlastele aedamine keelatud“.

Suurem osa valgeid pagulasi ei suutnud pärast sõda ja revolutsiooni end „korralikult“ riietada. Ka mina mitte. Üleni paigutatud, võidunud, hallkollases vormimaniilis käies koputasin tööds otsides Shanghai võõr-rahvast kodanikkude uste taga. Kuid vaevalt oldi minus kahilane venelane ära tuntu, kui peamiselt alati üks nina ees virutati kinni pikema jututa. Lõpuks pidin loobuma oma viletsast toakesest madruste kõrisi katusekorral ja olin nüüd uuitsal, paar viimast dollari taskus. Aga ma ei saanud jääda sinna kauaks seisma, sest vihma saatas ojana. Uuesti jälle majast majja, ukse eest ukse ette? Ei! Kui minu valged lõuennad mind ära lõukavad nõnda kõrgilt ja põlgavalt, tahan minna põlatud hiinlaste juure... Aga järsku tuli mulle meele auväärne mandariin Viinis ja uuitsapoiste kari teda pilkamas. Vahest ootab mind nüüd samasugune saatatus... Siis oleks õigusekohus tasa

Ma kaänsin ühte kõrvaltännavasse ja jõudsin lõpmatu kiitsaste, kõverate uuitsakeste rõgastikku, mis vaatamata vihmale olid tihedasti täidetud siia-sinna liikuvaist hiinlastest. Suurem osa neist oli võtnud peatoisa tüki auklikku purjeriie, nagu seda kõlbmatuks saamise puhul laevadel, visatakse ära ja ruttas edasi oma kehva igapäevse leiva teenimisele.

Seal lõhnas kõiksugu mõeldava järele: toorhana, mida siin peaaegu lagedal uuitsal parjatakse, värskete hõõvilitaastude, mädanenud puuviljade järele. Nüüd mulle tungis ninna halva taimeõli sees praetavate kalade lõhn, pannes korisema sisikonna, ja — kõiki teisi lõhnu ületav — küüslaugu lõhn.

„U mo tsian shi shi mo tsian?“ (Kas viie või kümne tsendi eest?) küsis minult sõõgikandja, kui ma enda surusin ümmarguse laua juure, kahe tugevate lihastega kuli alasti kehade vahele. „Shi mo tsian...“ ütlesin tasa ja juba järgmisel silmapilgul tegin endale kibedaid etteheiteid säärase pillamise pärast. Kolane poiss tuli veidi aja pärast tagasi suure kandikuuga ja pani lauale minu ette väikese kuhjani täidetud puunõu riisiga, kaks-kolm taldrikukest isuäratavate aiaviljadega ja tüki õige kahilasi kala. Kulid minu kõrval said sedasama — ainult ilma kalata — viie tsendi eest. Haruldane, üsna haruldane! Üheleegi selles täistuubitud sõõgimajas ei paisnud iseäraline, kellelegi ei tulnud mõttessegi valge võõra üle olla imestunud, mind sõnadeaga haavata või avaldada isegi põlastust. Ja kuiigi mõni pilk peatus pikemalt võõrmaalasel, siis oli selles ennem küll heatahlikkus ja kaastunne kui põlgus ja laim. Vahest aimasid nad, et olin näljane, näljane ja nõutu, eksinud linnas, mille valgete nõidade seisus valge põgeniku jättis lihtsalt saatuse hoole.

Mõlemaid kulisid minu paremal ja vasakul huvitas minu isik märksa vähem kui tükk kala minu ees taldrikul. Ma ei olnud seda veel puudutanud. Mitte veel sõandanud seda puudutada. Kuiv riis oli nii suupärane ja aiavili oli nii värsked ja omapärase maitsega, et ma kogunisti ei igatsenudki odavas õlis kúpsetatud kala. Seepärast otsustasin tarvitada

seada kala sõõdaks. Lõukasin taldriku kalaõga vasakule ja kui kuli, tehes viisakuse pärast vastuipiklevaid liigutusi, viimaks oma mustade sõrmedega oli murdnud tüki õlisesest kalast, lõukasin taldriku paremale, kus kordus samasugune etendus.

Kui arvasin, et kulid selle jätavad niisama, siis olin eksinud. Üks neist karjus toidukandjale midaagi ja kohe see tõi kausitäie riisiviina, mille eest kumbki kuli maksis kaks vaskraha. Sõbraliku ilmeaga nad mõlemad — mõlemad korraga — haarasid kausi ja tõstsid selle minu suu juure. Oo taevake, mäherduse vahetuskauba ma olin teinud! See oli ju päris puskarihais; mis mulle ninna torkas. Kalal, mida ma olin põlanud, oli selle kõrval peenemaid aroomi!

Me kõik kolm kõikusime veidi, kui tulime alla pehkinud laudastmeid mõõda. Kulid ei teadnud, et olin valgekaartlane, pagulane enamlaste valitsemise eest. Nad teadsid ainult, et suure naaberrahva sügavusest hüüe oli kajanud vabaduse järele ja tahtsid meeleldi igas venelases näha venda. Võib-olla neil oli õigus... Neil ja mitte minul... Võib-olla, sisuliselt võttes, ei olnudki punaseid ega valgeid, vaid ainult venelased, kes, kuiigi iseendi lihases lõigates, püüdsid ometi ühiselt ühe kaugel eesmärgi poole.

Kanget riisiviina viimased aarud haihtusid mu peaajust alles siis, kui ma end — ikka veel mu kahe uue sõbra poolt armastusega käealt talutatud — tundsin jälle mingil kõikuval trepil. Siin olime kuski õõkorteris. Mõne paremini lõhnava ruumi jaoks mul ei jaitkunud raha. Seal juba tuligi peremees raha sisse nõudma. Viis vasktükki.

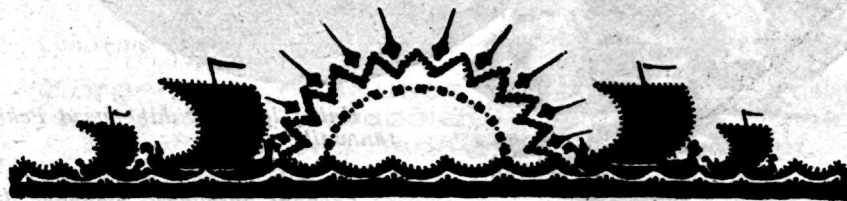
Meil oli õnne. Teisel narikorral saime koha. Oli veel kolmas kord. Kolm korda narisid tüksteise peal, igaüks umbes kolmveerand meetrit kõrge. Ja mitte ainult seinte ääres, vaid koogu ruum kuni ukсени oli neid täis. Neil naridel lebasid külgekülje kõrval poolalasti kulikered ja — suitsetasid. Ka minu seltsimehed sõütasid piibud, kuna ma piisut järelejäädud tubakast keerutasin suitsuks.

Läheda kiriku tornikell lõi üheksa. Narid olid täiskiilutud. Peremees kustutas ukse küljes rippuva õliahi, mis ujus tühjas konservikarbis õli sees. Aegamööda vaibus hääle kõmin tasaseks sisenaks, mis ka viimaks vaikus.

Hiinamaa sakslased teavad kõige paremini, kuidas tõeliselt on loogu selle hiinlaste „võõrastevihkamisega“. Niikaua kui sakslastel olid, nagu teiste suurriikide kodanikkudelgi, erilised õigused Hiinas, nad kohtasid kõigis ärilistes ja kultuurilistes toiminguies hiinlaste passiivset vastupanu. See muutus teiseks ainsa hoobiga, kui Saksamaa kaotas sõja ja koloniaal-eesõigused. Hiina erainimesed ja ametnikud tüksteise võidu tõttasid avaldama Saksamaale sümpaatiat. Ja et elu kuski ja kunaigi ei juhiita surunud seaduseparaagraafidega, vaid inimeste hea tahtega, seda Hiinamaa sakslased nägid peagi, sest oma eesõiguste kaotamisega ei olnud nad tegelikult palju kaotanud.

Hiinas on käimas suured sündmused. Kodu sõjaga lõhutud segadustest hakkab pikkamisi jälle selgima välja ühine maailma Keskriik. Head õnne neile lääne-maailma rahvastele, kes juba nüüd rajavad sõprusteed selle vägeva maa südame juure!

Valentin Skidelski.

Väsimatu töömehe mälestuseks.

Dr. A. Eisenschmidt 15. surmapäeva mälestamise ja ausamba avamise puhul 11. augustil Tartus Peetri surnuaial.

Pühapäeval, 11. augustil, avatakse Tartus Peetri koguduse surnuaial ausammas dr. A. Eisenschmidtile tema 15. surmapäeva mälestuseks. Dr. A. Eisenschmidt nime on tihedasti seotud Eesti põllukultuuri arenemisega. Opetatud põllumehe ja tuntud seltskonnategelasena ta oma ajal ajas väga suuri vagusid Eesti kultuuriliseks ja majanduslikuks õitsenguks. Ta surmapäeva mälestamise puhul väljaantud brošüüris kirjutab stud. jur. L. Martinson dr. A. Eisenschmidt eluloo kohta kokkuvõttes järgmist.

Aleksander Jakob Peeter Eisenschmidt sündis 2. aug. (v. st.) 1876. a. Tartu maakonnas Rõuge kihelkonnas Uderna vallas Käärdil Käärdi ja Moonuse talu omaniku Johan Eisenschmidt pojana. Ta oli perekonna kolmas laps ja vanem poeg — temast vanemad olid kaks õde, nooremad — kolm venda.

Juba 5—6-aastasena oli ta omaette põllumees. Isa andis igale lapsele kuhugi aia ääre tükikese maad, kus igauks oma tahmise järele võis talitada. Kuna õed kasvasid oma maalappidel lilli, porgandeid jne., külis Aleksander, nagu täispõllumees kunagi, teravilju ning istutas viljapuid. Olles oma põllumehe-ameti kõrval ka agar mesinik seadis ta viljapuude ridade vahele veel kuusetohikust valmistatud mesipuu, kus sees olid metsmesilaste pesad. Sääraste mesipuude arv ulatus tal mõnikord tosinani. Ilustate ilmadega oldi igal õhtul meevõtmisega kibedasti ametis: kärjed imeti õlekõrre abil ettevaatlikult meest tühjaks ning pandi siis jälle ilustasi oma kohale tagasi. Peale tööde oma majapidamises käidi igapäev veel isa juures põllul, aias ja mujal õppereisidel, et ajaga pidada sammu. Tööd ja aseldamist oli küllalt.

Sügisel 1888. a. astus Eisenschmidt Tartu reaalkooli, mille lõpetas täiendusklassita kevadel 1893. a. Koolis avaldas ta erilist huvi taimede herbariseerimise vastu. Mõnikord võttis ta isegi üle 20 versta pikki jalutuskäike ette, et leida alles tundmatuid taimi. Kaasõppurid mäletavad teda kui elurõõmust, energilist ja töökat poissi ning mõnusat seltsilist.

Lõpetanud reaalkooli, oli tal nõu hakata tegevaks ohvitseriks. Selle mõttega astus ta 1894. a. vabatahtlikuna 98. Jurjevi jalaväepolku, mis asus tol ajal Düna-burgis. Kuid valitud elukutse ei rahuldanud teda siiski täiesti — teda kiskus tagasi sinna, kust ta oli välja kasvanud, nimelt: põllule. Sügisel 1895. a., omandanud tagavaraväe lipniku kraadi, lahkus ta väeteenistusest, et hakata põllumeheks.

Märtsikuu 1896. a. läks ta Kastre mõisa tolleaegse kuulsa põllumehe Nicolai von Esseni juure põllutööd õppima. Siin tegi ta tööd kolme aasta kestes, s. o. kuni 20. aprillini 1899. a., suure hoole ja huviga asja vastu, mida talle N. von Esseni poolt antud tunnistus tõendab. Eisenschmidt ise ütleb oma Kastres viibimisest kõneldes: „N. von Esseni teravavaimuline, väsimatu, tüse töömehe-iseloomu tüüp ei jäänud minu peale mõjuta“. (Postimehe album.)

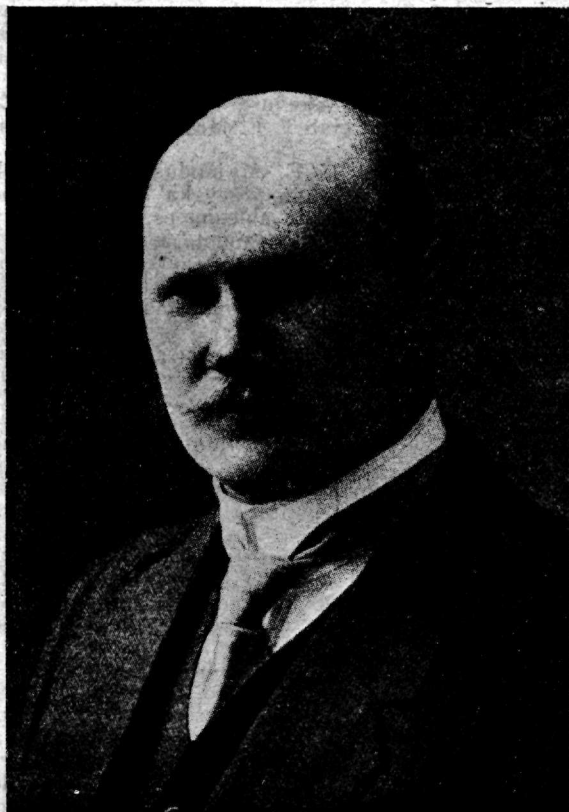
Suvel 1899. a. oli ta valitsejaks Kiidjärve mõisas ja sügisest 1899. a. kuni jüripäevani 1902. a. samas ametis Kaagvere mõisas. Kaagveres viibimise ajal astus ta muuseas Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi liikmeks. Augustis 1902. a. pärast 6-nädalast sõjaväeharjutustil olemit tuli ta põllutööeriteadlasena „Postimehe“ toimetusse. Kevadel 1903. a. jättis ta selle ameti ning sõitis „Postimehe“ toimetaja J. Tõnissoni kaasabil — viimane aitas talle mureseda laene — Königsbergi ülikooli põlluteadust õppima, kus ta töötas suure eduga. Kevadel 1905. a., enne lõpueksami sooritamist, kutsuti ta, Vene-Jaapani sõja puhul, tegevasse väeteenistusse. Ta sellekohase palve peale lubati tal siiski veel eksamite te-

gemiseks sõita tagasi Königsbergi. Sama aasta augustikuus, peale lõpueksami sooritamist, saadeti ta kohe sõjaväljale, kuhu ta jõudis pärale kolm päeva enne rahukuulutamist.

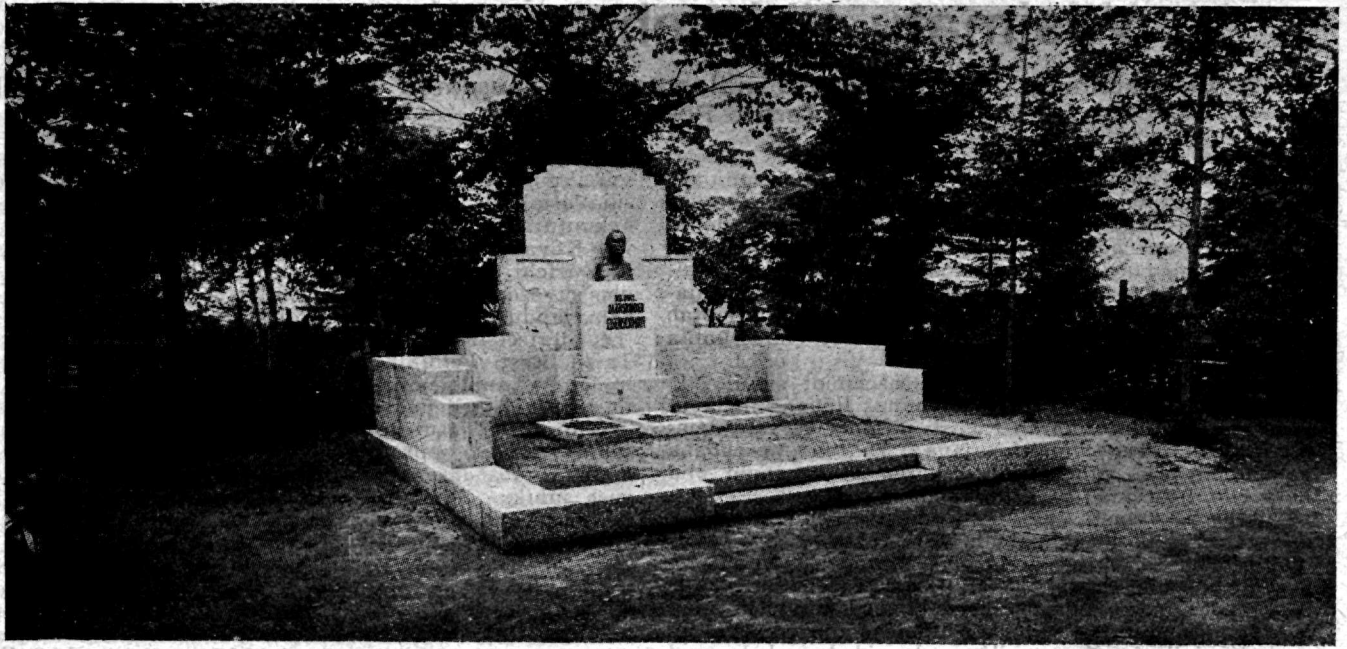
Kevadel 1906. a. väeteenistusest vabanedes sõitis ta Zürich, kus töötas ülikooli ja politehnikumi juures ühe suvesemestri kestes botaanika, kultuurtehnika, rahvamajandusteaduse ja filosoofia alal.

Sügisel 1906. a. Zürichist tagasi jõudnud hakkas ta Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi poolt asutatava „Põllutöölehe“, mille esimene number ilmus 2. detsembril 1906. a., toimetajaks, kellena töötas neli aastat. Õieti oligi tema „Põllutöölehe“ asutamisel peajõuks. Ühtlasi kutsuti ta sama aasta 1. septembrist Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi Kaubandusosakonna alaliseks asjaajajaks ja tegevuse juhiks. Siin hakkas ta looma otseid ühendusi parimate välismaa vabrikutega, tellides põllutöö-tarbeaineid otseteed algallikatest.

Uskudes, et ainult ühistegelisele alusele rajatud isetegevus võib põllumeestele nende tarbeaineid kõige paremini kätte muretseda, hakkas ta kohe energiliselt töötama T. E. P. Seltsi Kaubandusosakonna ühisuseks ümbermuutmise kasuks. Suvel 1907. a. otsustaski T. E. P. Seltsi koosolek kutsuda ellu vastastikuse vastutuse alusel töötava ostu-müügiühisuse. 31. aug. 1908. a. kinnitati uue ühisuse — Tartu Eesti Majanduse-Ühisuse — põhikiri ning 1. jaanuarist 1909. a. läks kaubandusosakonna tegevus uue ühisuse kätte. Ühisuse direktoriks valiti A. Eisenschmidt, kes jäi sellele kohale surmani.

Dr. Aleksander Eisenschmidt.

Dr. A. Eisenschmidt'i ausammas Peetri koguduse surnuaial.

Eisenschmidt'i asjatundlikul juhatusel kujunes Tartu Eesti Majanduse-ühisus paari aastaga elujõuliseimaks põllutöö-tarbeainete müügikohaks Eestis. Ta tegi maailma parimate vabrikute saadused ilma igasuguste vahetalitajateta põllumeestele kättesaadavaks, seadis sisse teadusliku kontrolli kunstsõnnikute ja seemnete alal, korraldas kindla kava järele aastate jooksul väetuskatseid tegelikkude põllumeeste juures, tutvustas põllumeestele tarvilisi, seni tundmata maa-harimisriistu, seadis sisse ühispiimatalitusi maal jne. Kogu selle laialdase tegevuse hingeks oli dr. Eisen-schmidt. Tema vaim elab T. E. Majanduse-ühisuses veel praegugi edasi.

Samal ajal kui T. E. Majanduse-ühisuses oli A. Eisenschmidt tugeva jõuna tegev ka T. E. Põllumeeste Seltsis. Ta oli nim. seltsi abiesimees, siis seltsi poolt väljaantava „Põllutöölehe“ toimetaja, seltsi poolt korraldatavatel põllutöökursustel õppejõuks ja juhatajaks. Eriti tähelepanu väärt on siin aga ta töö arvustiku-materjali kogumise alal kodumaa majandusliku seisukorra kohta.

Elati ju tol ajal suurt pöördet meie kodumaal. Üle maa puhusid teised tuuled kui seni, mis kuulutasid millegi uue, millegi parema, ammuigatsetu tulekut. Kõik hakkas liikuma, käärima, otsima uusi vorme ja avaldusviise. Ka kodumaa põllumajanduse alal hakati sellal viima läbi põhjapanevaid uuendusi ja parandusi. Hakati organiseerima põllumeeste seas ühistegelisi ettevõtteid, korraldama põllumajanduslikke kursusi, kõnesid, näitusi jne.

Ühes teiste arusaajamate ringkondadega oli A. Eisenschmidtil ammugi selge, et selleks, et kõike seda liikumist otstarbekohaselt juhatada, on tarvis saada üle-vaatlikku pilti kodumaa väikepõllumajapidamise seisukorrast.

Selleks otstarbeks uuris läbi Eisenschmidt 200 talu Tartumaal. Ta valis nende seast välja 73 talu, mille looduslike tingimuste ja sisemise korralduse kohta saadud andmete põhjal ta kirjutas oma teadusliku töö „Der Kleingrundbesitz des Kreises Dorpat“. Selle töö eest omandas ta Königsbergi ülikoolis filosoofiadoktori teadusekraadi. Ümbertöötatud ja täiendatud kujul ilmus sama töö 1912. aastal Eesti keeles nime all „Väikepõllumajapidamine Tartu maakonnas“.

Samal ajal, kui ta töötas T. E. M.-ühisuses ja T. E. Põllum. Seltsis, raiudes uusi radu ning otsides võimalusi ja teid kodumaa põllumajandusliku seisukorra parandamiseks, katsus ta ka mujal sama asja kasuks midagi ära teha. Ta asutas aastal 1907 Tartus „Aiavilja-ühisuse“, mis pidi tulevikus arenema välja suureks aedvilja-konservide ja alkoholita jookide valmistamise tööstuseks Eestis, et ei oleks tarvis sääraseid toitluse mõttes tähtsaid aineid vedada sisse mujalt kalli hinna eest. Ühisus pidi ühtlasi olema ka ergutajaks aiatööle ning toetajaks karskusetööle. Olgu siinkohal tähendatud, et dr. Eisenschmidt oli suur karsklane ega võinud kuskil sallida alkoholilisi jooke.

Peale siin juba ettetoodud seltside ja ühisuste töötas ta veel mitmes teises juhtiva jõuna.

Peale laiaulatusliku tegevuse avalikul tööpõllul ei puudunud tal ka oma isiklikud ettevõtted ja kavatsused. Pikemaajalise otsimise järele läks tal korda aastal 1911 koos dr. O. Kallasega Tartu lähedale Riia maantee ääre osta talu, mille nad hiljem endi vahel poolitasid. Nüüd algas tal siin kibe töö: ehitati hooned ja tehti tulevikuplaane. Ta kavatses nimelt oma tallu seada sisse seemnekasvatuse, milline töoharu talle väga meeldis. Tulevikus lootis ta sel alal jõuda koguni kord niikaugele, et oma perekonnaga ainult seemnekasvatusest võib ära elada. Oma uued hoonedki ehitas ta sellekohaselt, andes neis ruumi laboratooriumidele jne. Samuti oli tal soov töötada sordiparanduse alal. Viimase tööga tegigi ta juba mitmete kaera-, lina- ja kartulisortide juures algust. Oli veel palju muidki plaane ja kavatsusi, mis siin koos abikaasaga ilusama tuleviku nimel seipseti, soovides ehitada endile ja lastele kaunist kodu.

Olgu siin tähendatud, et A. Eisenschmidt abiellus juba sügisel 1909. a. Tamme mõisa rentniku Lehnbaumi kunstikalduvustega tütre Margot Luise'ga, kellega elas oma õnnetu surmani õnneliku abielu. Siin sündisid neile poeg — kevadel 1910. a. ja tütar — kevadel 1914. a.

Dr. Eisenschmidt'i sulest ilmunud raamatuist tuleb nimetada peale „Väikepõllumajapidamine Tartu maakonnas“ veel: „Loomatoidu naerid, nende tähtsus ja kasvata-mine“ — 1903. a.; „Juhatused heina- ja karjamaapida-“

jatele" — 1906. a.; „Mis loomatoidu puuduse tõrjumileks teha tuleks" — 1906. a.; „Loomatoidu juurikad" — 1911. a.; „Kodumaa põllutöö põhjalikumaks muutmise küsimus" — 1912. a. Peale nende veel mõned vähemad kirjutised: seltside põhikirjad, katsete aruanded jne.

Nii näeme, kui laialdane ja mitmekesine oli ta töö, mis oma kogusummas kõik oli sihitud kodumaa kultuuri tasapinna tõstmisele, ta majandusliku ja vaimlise sõltumatuse saavutamisele. See oli ta suurim aade ning viimase heaks oli ta valmis ohverdama kogu oma suure energiataagavara ja isiklikud mõnused. Ta lükkas mitmedki talle isiklikult kasulikud kohtade pakkumised tagasi, et jääda truuks oma paremale püüdele. Nii näit. tehti talle Königsbergi ülikooli poolt ettepanek tulla nim. ülikooli juure eradotsendina pidama ettelugemisi; siis pakuti talle Venemaale kui ka kodumaale häid mõisavalitseja-kohti, kus oleks võinud elada rahu-likult ja suurema mureta. Kuid — ta mõtles esimeses järjekorras mitte enese, vaid kogu oma rahva hea-kaekäigu peale, seepärast jäid kõik säärased pakkumised vastu võtmata.

Oma kaasaegsete ja kaastöötajate jutustuste jä-rele oli ta alati täis elurõõmu ja tööhimu. Igale poole, kuhu ta ilmus, tõi ta endaga kaasa jõudu ja hoogu ning head tuju. Oma ettevõtete kallale asus ta nagu varustatud mingisuguse ürgjõuga, sest millele ta iga-nes oma võimsa käe külge pani, see hakkas liikuma. Olles suur optimist võttis ta kõik suurejooneliselt ette. Kuigi seejuures mõni ettevõtte tikkus äparduma, ei heit-nud ta meelt ega kohkunud tagasi — ei, vaid ikka edasi rühkis ta, otsides ja kaaludes uusi võimalusi takistusist ja raskusist ülepääsmiseks. Talle oli omane suur visadus, millega ta oma ettevõtteist ja töökspidamisist pidas kinni. Ta ei tunnud vähimatki järeleandmist seal, kus enesel tundis olevat õiguse, kuigi see ta mõnikord mõne teisega viis teravasse vastollu.

Ei saa vist keegi teda paremini iseloomustada kui seda teeb tema sõber Anton Jürgenstein öeldes: „Vae-valt olen ma Eestis leidnud teist nii tasakaalus seisvat, nii järjekindlat, iseteadvat ja ometigi nii ilma uhkusetat,

teiste teeneid nii kadeduseta tunnustavat inimest kui oli unustamatu sõber dr. Aleksander Eisenschmidt."

Ja selle mehe, tema parimas eas nii vaimiliselt kui ka kehaliselt tugeva kui tamme, võttis meilt saatuse karm käsi just sel ajal, mil teda kodumaale vahest rohkem kui kunagi enne oleks olnud tarvis.

See oli 24. juulil (u. st. 6. aug.) 1914. aastal, kui dr. Eisenschmidt läks peale lõunat ühes oma isa ja vennaga vaatama kruusaauku. Ta võttis kaasa ka oma nelja-aastase poja, viimase palve peale. Mehed isekeskis juttu ajades ei pannud tähelegi, et poisike oli läinud oma vankrikese ja labidaga järsu, alt veidi äraõõnestatud liivaseina ääre endale mängimi-keski liiva võtma. Korraga hakkas kuiv kruus jooksma alla, mattes poisikese poole kehani sisse. Dr. Eisen-schmidt ühes isa ja vennaga ruttasid talle appi. Kuid enne kui ta jõuti päästa, varises ülalt veel suur hulk kruusa ja mulda, mis dr. Eisenschmidt ühes isa ja po-jaga üleni oma alla mattis. Õnnelikul kombel pääsis veel dr. Eisenschmidt vend, kellel pea ja üks käsi jäid välja. Vaevalt poole tunni jooksul olid õnnetud kaeva-tud välja, kuid — kõik oli juba hilja: igasugused ellu-äratamiskatsed kohalerutanud arstide poolt jäid taga-järjeta.

Ülikurvast sündmusest põrutatud juuresolijate ees lamas kolm surnukeha: hallpea isa — raudne töömees kogu oma eluajal, ta poeg — kõige tugevamas mehe-eas, täis elujõudu ja tööhimu, pea täis kõige ilusamaid tulevikuplaane ja kavatsusi nii enese kui ka kogu sugu-rahva jaoks, ja ta väike lootusrikas käharpa-pojake — Uno.

Kuid nagu paljud korrad ennegi, veeris päike ka sel õhtul sinisesse pöuauttu uppuva metsa sülle veripuna-sena magama; nurmel laulis rükkirääk ühetooniliselt, nagu harilikult õhtu tulekul, ning eemalt vaatasid Tartu tummad tornid ja katused ükskõiksel ja külmalt, nagu poleks midagi juhtunud — midagi...

Ainult inimeste südameid mähkis ääretu lein oma musta linikusse, lein oma rahva parima poja pärast, kellela tuli minna raskele aegadele vastu ta noorel abikaasal, ta väikesel tütrekesel ja — Eesti rahval.

Sanitaarkursused Räpina malevkonna suvilaagris 13. ja 14. juulil s. a. Räpinas „Rahumäel“.

Hirmutunde tekkimine ja selle põhjusi.

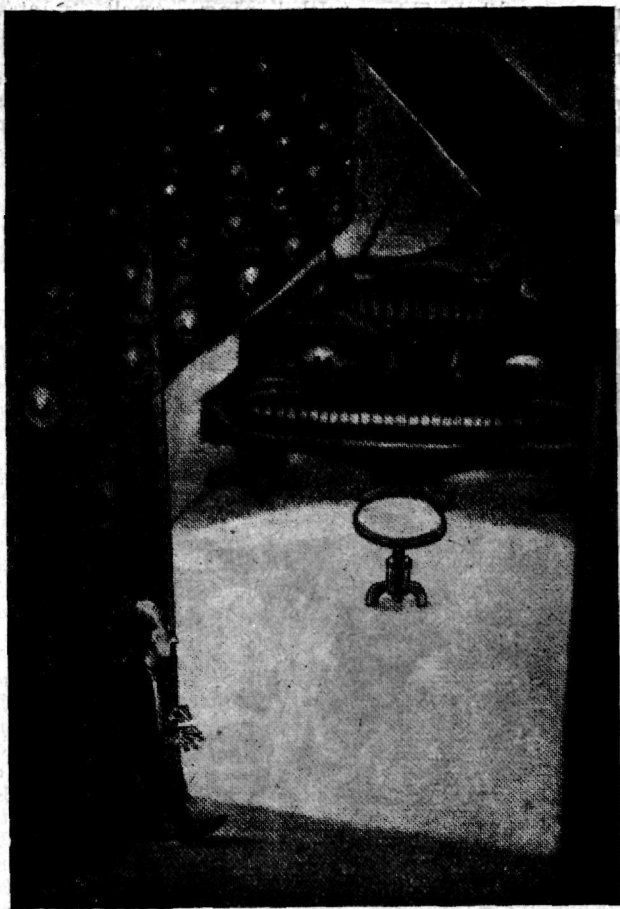
Dr. B. Altmann.

Inimene ilma närvideta, ilma hirmutundeta ja tunnete alistumiseta, too olevat elus läbilööja inimese ideaalne tüüp tänapäeval. Kahtlemata on selles niipalju õigust, et kindlate närvidega inimene, kes ka kõige ärevamal silmapilgul ei kaota pead, on igal puhul eelistatavam kui see, kes vähimagi ootamatuse puhul või äreva sündmuse eel kaotab enesevalitsemise ja langeb psüühilise närvisoki ohvriks.

Alamal toodud kirjutises tuntud Saksa eriteadlane selgitab hirmu tundmise ja tekkimise põhjusi.

Hirmulolekul on tähtis osa nii tervete kui ka vaimunõrkusest tabatud inimeste elus. On täiesti arusaadav, kui näiteks üleannetu laps tunneb hirmu karistuse ees, kui keegi kardab haige hamba arstimist, kui õppur kardab katsetamist, kui ta on halvasti ette valmistunud, kui veel ebakindel kunstnik, õpetlane või kõnemees on hirmul publiku ees. Kõigil neil ja tuhandeil teistel samalaadistel juhtudel hirmu põhjus on küllaldaselt nähtav, et hirmuloleku seisukorrad olla teadvusel, ja hirm kaob neil juhtudel aegapidi, enamasti isegi kiiresti, niipea kui on kõrvaldatud ta tekkimise põhjus.

Kui hirmulolija hirmutunne ei ole küllalt mõõdukas ühenduses varitseva hädahuga ja

Lambipalavik.

kui see hirmutunne kestab liig pikalt, siis on põhjust kahelda hirmulolija vaimlise tervise juures. Sääraste ilmuvusteni satub inimene tavaliselt siis, kui tahtmatult pealetulevad kujutlused lülituvad esemetega, mille ees inimene tunneb hirmu. Ta võib olla arukas inimene ja ka jääda selleks, ta ei suuda aga, kui ta allub säärasele sundkujutlustele, hoiduda, et haruldased kujutlused, mis paistavad talle eneselegi mõttetud, kutsuvad temas esile hädahüünu enustusi.

Kõrgema klassi õpilasel on hirm küpsuskatsetamise ees, kandidaadil riigi- või diplomikatsetamise ees. See on väga arusaadav ja midagi vaimuhaiguse taolist ei ole selle juures. Kuid sundkujutluste all kannatajate juures katsekolleegium muutub neile pahatahtlikuks vaenlaste koguks. Neile paistab, nagu oleksid õpetajad saanud teada, mis katsetamisalune neile ja teistele õpilastele teinud kelmusi, nagu oleksid professorid sattunud jälile, missugune hädahüütu võistleja on neile tulemas katsetatavast. Mäherdune hea juhus on nüüd teda kukutada läbi ülikooli sattumast või kõrvaldamiseks ülikooli karjäärilt. Helmholtz ei suutnud küpsuskatsetamise eel vabaneda kujutlusest, et Ladina keele õpetaja ta kukutab läbi, sest ta oli ühes alamas klassis end kord tema vastu pidanud ülal sündmatult. Samuti ei suutnud ta vabaneda kujutlusest, et ordinaarius maksab kätte talle nüüd Greeka keeles, sest ta oli ülmas klassis filoloogia tunnustanud tähtsusetuks võrreldes matemaatika ja füüsikaga. Ta sooritas keskkoolis halva lõpueksami. Keegi evangeliumi usuteadlane, kes näitas head edu ettevalmistustel, ei tahtnud aastaid anduda riigikatsetamisele. Enne katsetamisaega ta sattus järjekorraliselt sundkujutluste seisukorda ja arvas aimavat, nagu kavatsesid professorid ta kukutada läbi kui jumalasalgaja ja kõlvatu inimese.

Samasuguseid vapustusi tuleb ette ka katsetöö täitmisel. See peamiselt juhtub näitlejate, lauljate ja mängijate juures. Nad ei kaota küll usku oma võimeisse, vaid otse vastandina nad on täiel teadmises sellest, mis nad suudavad, aga seal kergib üles kõrvalkujutus, mis manab esile midagi hädahüütu kuuluvat, millest kunstnik järeldab, et see takistab saavutada

ülimat kunstiavaldust. Anton Rubinstein, kuulus klaverikunstnik, oli oma kontsertide eel alati ärrituses. „Üsna halb oli,“ kirjutab ta, „kui mulle tuli peale mõte, et surnud komponistide vaimud ei ole rahul sellega, kuidas ma kannan ette nende teoseid. On sageli — enne kontserti ja kontserdi ajal — tulnud lausa hirm, et need suured meistrid mul löövad ära käed klaverilt.“ Amalia Materna oli jumalast loodud lauljaks. Kui ta aga asus Viini keiserlikku ooperisse, ta ei saanud kuude viisi laulda „Isolde't“ ja „Brunhilde't“, sest ta oli enda mässinud ettekujutusse, et kuulus arvustaja Eduard Hanslick ja suur kirurg Billroth, Wagneri kibedamaid vastaseid, midagi mahategevat tema vastu selle osa ettekandmisel toime panevad või isegi ta välja vilistavad.

Väga levinud on nõndanimetatud välja-hirm. Katse juures minna üle vaba välja või platsi tekivad hirmutunded. Selle all kannatajale näib, nagu kukuks ta maha, nagu ulatuks see ruum otsatusse, nagu lõhkeks maa otse ta jalgade ees ja sügavus neelaks ta. Sääraseid haigeid ajab hirmule mahajäetud olek, inimeste ja majade puudus. Nad tunnevad endil olevat hea ja kindla ainult teiste inimeste hulgas või siis, kui koer neid valvab. Sageli see platsihirm haarab isikuid ka siis, kui nad liiguvad inimeste, majade ja sõidukite keskel. Nad ei suuda vabaneda sundkujutlusest, et neid tabab mõni auto ja paiskab enda alla, et mõni inimene neid tülitab või lööb, mõni maja neile variseb kaela. Nad kardavad, et lähem politseinik neid vangistab; kõige ees neil on hirm ja kõiges nad näevad varitsemas hädaohtu. Erguarstil Nonnel oli ravitsusel platsihirmust tabatuid, kes aastaid ei olnud lahkunud majast või isegi toast ei olnud läinud välja.

Platsihirm võib ilmuda väga mitmesugustes alailmuvustes: hirm inimeste, loomade, teravate asjade, taimede, jooksvate vete ees; hirm raudteel, laevadel ja vankril sõita; hirm kõige ees, mis kujundab piiratud ruumi.

Ja sellise olukorra põhjus? Erguarstidele on vaidlusküsimuseks, kas see tuleb kehavigastustest või vaimlistest elamustest või mõlemaist kokku. Uusim psühhopatoloogia kaldub arvamisele, et see on hingeline tulemus, ja paljudel juhtudel on tehtud selgeks, kui sügavasti varjatud ja kui kauges minevikus säärase hirmunähetepõhjused võivad olla.

Sundkujutlused käivad kaasas kõigi hirmukujutlustega. Kui selle all kannataja kaotab arusaamise, et ta hirmutunne on ainult ettekujutus, s. o. kui ta peab ähvardavat hädaohtu tõeliseks, siis hirmutunne muutub nõdrameel-

Kui Teie läbistate kahtlase linnacsa 1000 krooniga taskus.

suseks, eriti tagaaetu-nõdrameelsuseks. Nüüd kogu maailm osutub talle vaenlaseks. Kõik inimesed näivat tahtvat talle teha halba, teda laimata, hukata.

Hirmutunded ei esine alati nii kindlal kujul ühe või mõne asjalise kujutluse külge seotult, nagu eespool kirjeldatud. Sageli, mõnede eriteadlaste arvates, korrapäraselt tabab selle all kannatajaid kõigepealt erinematu hirmutunne. Nad õieti ei teagi, keda ja mida nad kardavad ja mis neile kõik võib juhtuda. Ainult mure, et neile igal ajal midagi on peale tungimas, vaevab neid alati. Mõned õpivad tundma oma hirmuhaigust ainult säärasel üldkujul; harilikult üldhirmukujutlused muutuvad pea teatud asjadega seotuks, nagu nägime eespool. Sellega on lugu nagu armastusega. Ka see ilmub alul kui elamus ilma asjalikkuseta, selge tundeasemena, „terve maailma suudlusena“, kuni ta viimaks koondub ühele isikule ja sellega end seob. Ja ka siin juhtub, et mõned inimesed ei saa vabaneda üldiselt armunud olekust ega suhtu ühele armastatule.

Kuue

Maia Talvio romaan

Soome vabadussõjast. Soome keelest tõlk. H. T. (Järg 27)

„Lase mind magada.“

„Arvo ei ole surnud.“

„Lohuta aga sina.“

„Tuleb Tuuna tütrelt minna küsima. Ta
kitkub turnipsimaad.“

„Mine. Vaata Tuunaseljale, kas midagi
ei kuule. Sinna ta läks, sealt ta peaks tulema.“

„Niisuguseid asju mu kullake mõtlebki
sirelite all.“

„Ei tea, mis minuga on. Kas usud, et sur-
nud tulevases elus kohtavad teineteist?“

„Ma ju ütlesin, et ei tea.“

„Mine küsi Tuuna tütrelt. Tema teab.“

„Kus ta teaks. Meie poisid on ühtlugu
liikvel ja ei tea.“

„Armastav silm näeb.“

„Mis niisugune armastus on. Ei tuunala-
sed oska armastada.“

„Mine, kui ütlen.“

Peremees tuli vainule perenaise juure.
Kogu maa müdises, kui ta langes vaibale oma
abikaasa kõrvale.

„Nüüd,“ ütles ta naerdes ja kavalasti sil-
mi pilgutades mingi nägematu asja pärast,
mida teie ei võinud teada, „nüüd ostetakse
isemängiv klaver. Need on pagana peened
masinad, kuulsin viimati Rojaal-restoranis ja
sestsaadik olen seda mõelnud. Pagan ikka,
mamma, ole nüüd rõõmus. Ja muudki ostan.
Ütle ainult, mida tahad. Rahaga saab ja nüüd
on raha. Kas tead, mis hinnalised kingad on
— need, nimelt jalanõud, saad ju aru, mamma,
mida pannakse jalga. Mina mõtlen jalgade
kasukaid — kas tead, mis need maksavad
aasta pärast? Mammake, kas oskad asja hoida
hammaste taga? Jonni on alles poiss, sellest
poisist tuleb veel miljonär. Kas oskad mõelda
kümme tuhat paari kingi? Kümnes tuhandes
paaris on nii palju, et too meie saal on täis,
tont võtku, põrandast laeni. Viini ja Pa-
riisi... ja Kaasani... ja Ameerika... Mam-
ma, võid kängida iga sõrme, kui soovid. Küm-
me tuhat paari — pagan võtku, mis kaup.
Need on nüüd... arva sina, kus nad on? Ei
ütleski, kurat võtaks. Kas tead, et selle
eest võib sattuda vangi, kui tuleb avalikuks?
Jonni sai need peaaegu muidu, niisugune poiss
on Jonni. Aga aasta pärast nad maksavad
raha. Kurat võtaks, mamma, sina oled lihav
ja paks. Kae, küll need restoranides... need

puhvetineid ja sellesarnased linnud on heit-
nud silma Mäkimatka peremehe poole. See Es-
sigi seal Rojaalis, see tahtis näha minu raha-
taskut, et kui palju raha maapapil õige on.
Mõnus tüdruk see Essi, aga mina ei võtnud
põlvele. Mis pagan sul on tegemist minu raha-
taskuga, ütlesin — lase härrad maksavad uh-
kete sulgede eest oma lindude kaelas, ütlesin.
Ja minul on mamma kodus ja kuigi meil on
seitse suurt poega, siis Mäkimatka mamma on
ilusam kui sina, niisugune jaanalind... Kae,
Essi on seda nägu, nagu oleks kogu elu elanud
veekõrdiga. Aga meil mamma sööb koort ja
saab kas või supelda kooses, küll Mäkimatka
lehmad lüpsavad, ütlesin... See sai pahaseks,
Essi, ja kõpsis ja vibutas. Ja niisugune juuk-
sepalmikki, nagu on meie mammal — näita aga
siia — ütlesin, siis neid peab olema sada Essit
ja nende hiiresaba, enne kui saab niisuguse
palmiku. Nii, ei see ole neist sugugi lõbus.
Nad on harjunud sellega, et neid hellitatakse
ja põlvel keerutatakse. Pagana paks sa oled,
mamma. Ei sul tarvitse midagi teha, sa ainult
maga, ma mängin sulle klaverit ja pojad män-
givivad flööti. Kas tead, et meie Harust saab
veel miljonär. Pergel võtaks, missugune mõis-
tus selles poisis peitub... Mamma, sina võid
nüüd haigestuda malaariasse ja nohusse kas
või saja aasta vanuseni ja arstirohtu on majas.
Meie võsud on selle eest pidanud hoolt.“

Proua Mäkimatka naeris. Ta naeris nii, et
ümarad õlad vabisesid.

„Nohusse... saja aasta vanuseni!“ ägas ta.

Ja jälle naeris ta. Peremeeski vabises,
lamades kõhuli vaibal kui hiigelhüljes.

„Nii, mamma, pagan võtaks, kas või tuhat
aastat vanaks, arstirohi ei pea puuduma. Kas
tead, mida Haru koju toob? Kohe hakkab vene
paistma. Võtaks sind, mamma, missugune
söömapörsas sa oled...“

„Nohu!“ ägas proua Mäkimatka, kes ei
pääsnud valla naerukeerisest, mis ta kaasa
vedas.

„Voi — voi — voi, nohu!“

„Nii, nohu!“ hüüdis peremees rõõmsana ja
keeraski enda ühelt küljelt teisele, nagu üsna
krimpsus ja kortsus. „Kas oled katsunud sa-
lipüriini? Kas tead, kuidas see maitseb? Ha-
rul on seda terve mägi. Ta on leidnud lubja-
mäe... salipüriinimäe pidin ma ütleva! Ja

kui salipüriin lõpeb Soome maast, siis tullakse Haru salipüriinimäe kallale... Aga pea suu kinni, mamma. Kas tead, et siis oled miljonäride ema. Atte ja Lauri ja Lennu on tarakanid! Ei põlluharimine pole midagi, aga see niisugune... niisugune... niisugune — sa saad aru, ega sa ei ole loll! Niisugusest asjast ma pean lugu, sellest, et ruttu rikkaks saab. Kingi ja salipüriini...“

Peremees jäi äkki vait ja kortsud ta näos läksid siledaks. Naine oli nimelt avanud silmad pärani ja vaatas talle tõsiselt otsa.

„Kui aga teid ei saada kätte...“

Peremees naeratas jälle ja pani käed naise kaela ümber.

„Kes meid kätte saaks?“

„Meid peetakse silmas Arvo pärast.“

„Ei midagi. Mina olen härradega heas vahekorras, ei minule lange mingit varju. Palume härrad jälle jahile, nad tulevad hea meelega. Piina võib küpsetada pirukaid. Võtame polkovnikud ja kirjutajad kaasa. Mina ütlen neile, nii kuis asi on, et kas kurat keegi neist kutsikatest oskab vastata. Kas kuberner võib sinna midagi parata, et vennapoeg istub Krestõis majasteedi elu kallale kippumise pärast? Kas Mäkimatka papa võib sinna midagi parata, et poeg ja väimees lähevad Rootsi? Nemad on selle eest maha lastud ja saanud oma karistuse... Ära, mamma, vahi üksisilmi. Võta sinagi natuke whisky't, kas tead, kui hästi see mõjub. Sylvil on kogu polkovniku tagavara, käisin temalt toomas. Noh, kas tahad punsch'i, see on ju magus ja kõlbab hästi naistele juua? Ära, mamma, vahi üksisilmi. Arvo oli siiski kõige halvem meie poegadest...“

„Ei olnud!“ hüüdis Maria-proua.

„Ei olnud — aga mis temast tuli? Ei midagi. Küllap see on nii, et tuleb müüa vähe mõni gramm salipüriini, enne kui Arvo võlad on makstud... Aga ometi mitte hädaldada, vili maksab raha tuleval aastal.“

„Arvo ei ole siiski surnud.“

„Ohoh!“

„Kuhu see Piina läks.“

„Anna too padi sealt. Tunnen end kangesti väsinuna... Heida sinagi magama, mamma. Arvo ei osanud raha hoida ega teda koguda. Kõigile oli ta kukkur lahti ja kõik võtsid. Papa maksku.“

„Piina, tule! Arvo ei või olla surnud. Ega ka Olli. Piina...“

Peremees sonis unisena.

„Kes meid kinni võtaks. Hea läbisaamine härradega ja organiseerunütega. Ma olin ju kohe nõus selle kaheksatunnilise, tont võtaks. Ma nimelt ise panin ette. Ja toredad kirjutised olid lehtedes — mäletad ju, mamma. „Eeskujuks kõlbav põllumees“, nii seisis peal kirjas. „Kõik suurतालunikud ei ole siiski ühesugused vereahned... Leidub rõomustavaid

erandeid, nimelt Mäkimatka omanik, Ferdinand Mäkimatka...“ Mina oskan seda peast kui patutunnistust, kui tahad, mamma. Nii et meie saame küll rahulikult nautida salipüriini ja kasvõi... kasvõi väävelhapet. Aga halvem on Lennartiga, sest ta ei annud vabatahtlikult alla kaheksatunnilisele. Attet ja Lauri ei tea, ei need nii kanged olnud kui Lennu. Aga, pagan võtaks, kangus ei aita midagi, kui rahvas tahab. Vana Tuuna nad võivad veel nuusktubakaks jahvatada, nad on temale vihased, kes käskis ka olla nii kangekaelne. „Teenijad, olge oma peremehe alamad“ — kas see läheb siis meie ajal... Mamma, tõuse, vaata, kas vene paistab? Minul tikub kange uni peale... Kes meid kinni võtaks? Kas kõht pole härral ja töömehel sama? Viina kallatakse mõlemisse. Ja nad on kõik isekeskis velled, vatsad ja mehed... Kas tuleb meie Haru-võsuke...? Mamma... võta nööp lahti...“

Peremees norskas juba sirelipõõsaste all. Ta naine kobis üles ja hakkas otsima vana teenijat. Nende lühikeste õnnepäevade osale tuli niisuguseid asjatuid hooli. Oleks Arvo saanud ema säästa sellastest. Sirelid õitsesid sel aastal kiiresti lõpule. Päevad olid sinised ja kuivad ja ööd punetavad.

„Piina, kus oled... Tule, mine ja küsi Tuuna tütrelt...“

Kiikka Tuuna oli alles põlvili turnipsimaas, olles palavikulises kitkumistõos. Ta läks ees ja temale järgnesid kolm naist ja kolm last. Naised olid temale pahased, kes temaga jaksas võistelda, ta ei tõstnud isegi pead peenralt. Aga mis temal oli viga tööd teha, niisugune lahja kui ta oli, ei ta higistanud ega keha teda koormanud. Mured — neid võis tal olla, ta suu ei tõmbunud kunagi naerule. Aga küllap nüüd ka kodanlastel võis olla muresid. Ei olnud teada, kui kaua neil pea saab püsida kaela otsas. Pealegi niisugustel jumalakartlikkudel ja salarikastel kui tuunalased.

Päike kõrvetas ja maa tolmas tuhkuivana. Rannast kuuldas venelaste hüüdeid. Nad ujusid seal. Ja neid jätkus igasse kohta mujalegi. Neid istus aedadel, neid käis teel, neid oli kaevul, neid oli venes õngitsemas, neid magas murul, nad mängisid kaarte küünes ja lehtlais.

„Võtke hoolega juured,“ ütles Rikka lastele.

Ta ei teadnud, mitu korda ta oli seda juba öelnud. Ta kõrv kuulatas üht häält, mis puhtamana ja soojemana erines teistest. See oli teda õhtuti püsahtanud rannas, see oli talle vastu tulnud kirikuteil, see peatus vaikideski kuskil läheduses, ootas teda ja valvas ta samme. See oli Johan Kitsi hääl. Riikka Tuuna teadis mehe nime, teadis, et ta oli põllumees ja vanim poeg. Temaga sai kõnelda, ta kõneles Eesti-Soome keelt. Ta polnud teinud midagi

kõlbmatut, ta oli tõlgiks kohalikkude elanikkude ja venelaste vahel ja ta oli aina püüdnud vahelt sobitada ja lepitada. Ei ainustki sõna polnud ta Riikka Tuunale öelnud sellest, mida riikka aimas ta meeles mõlkuvat. Julgegu! mõtles Riikka ja ta veri kohises meelekohtadel. Ta ei võinud siiski midagi selle vastu, et ta jahe süda paindus selle soojuse poole, mis sädeles Johan Kitsi olemusest. Ehk ma ei ole veel läinud nii kole inetuks, mõtles ta, kui too muulane julgeb minust natuke hoolida. Ehk võiks olla võimalik, et Arvo hooliks minust.

„Tuleb hoolega võtta juured,“ ütles ta. „Tuleb sõrmed hästi mulla sisse kaevata. Ve-siheinad katkevad aina.“

Ja kitsaste kõvade kätega kiskus ta maast viljataime vaenlasi. Umbrohtu olid hunnikud piki peenraid, kus turnipsid kuivuse pärast ki-dunedes seisid tuhkmullas, oodates sadu. Taevas vastas kuuma sinise sädelusega. Kuiv muld tungis kitkujaille kurku, söõrmetesse ja sisse näo hingekaukudest.

Johan Kits oli rannas hobuseid ujutamas. Riikka Tuuna kuulis teda vahetevahel laulvat ja teadis ta silmi rändavat seljandikule lauda taha, kus oli Tuuna turnipsimaa. Seal põõsastes olid olnud nende riided kord kaua aega tagasi, kui nad olid lapsed ja ujusid seal. Seal mändide all olid Mäkimatka poisid siis oravaid loopinud... ka siis ülestõusmispühade ajal. Laisalt ujus Umme saar uduselt sinaval ulgumerel. Sinna oli Arvo kadunud — sealt ta tuleb. Kas tuleb? Kas on surnud?“

„Võtke hoolega juured,“ ütles Riikka.

Rannas hakati lõõtsharmonikut mängima.

Riikka Tuuna kaevas sõrmed sügavale mulda ja kiskus, otsekui oleks ta samal ajal kiskunud midagi vihatavat oma meelest.

Lapsed kuulatasid.

„Peab selga sirutama,“ ütles Johanssoni naine ja tõusis kontide raksudes.

„Tõusen minagi, kuigi too Riikka ei tõuse,“ sõnas teine.

Ja natukese ajaga olid kõik kolm püsti.

„Ilusti ta mängib,“ ütles vana kuduja Anna ja naeratas.

„Mees on ka ilus,“ ütles Johanssoni naine suud maigutades. „See on see ilus eestlane.“

Ta mängib minule, mõtles Riikka ja lõi sõrmed kõrvetava nõgese sisse. Ta mängib minule.

„Mis temaga võib olla,“ tähendas nüü Ahvenaise noor naine, „et ta ei hooli ühestki tüdrukust. Ta oleks saanud kelle tahes. Küll see Paanase perenainegi oli nagu hull ta järele. Ja Helmise Jenny... ja kes tahes. Aga ei tema...“

Seepärast, et ta peab minust lugu, mõtles Riikka ja kuum laine läigahtas üle ta näo.

See on mulle meelt mööda, mõtles ta samal silmapilgul, tabades iseend patuteolt, kuigi mina temast sugugi ei hooli. Kui ta usaldaks mulle öelda, et ta minust hoolib, siis ma lööksin teda vastu kõrvu. Kas minul oli nii hirmus jahe, et mina pean end soojendama võõra lee ääres? Või seepärast ma rõõmustan, et kui tema hoolib, siis ehk Arvogi võiks hoolida? Mis on inimese süda? Mis on inimese hingeviletsake?

Naised kõnelesid juba teisist asjust, Ahvenaise naine hädaldas, et kirikhärra oli lasknud vanast kuuest teha pojale riided. Justkui ta ei oleks jõudnud Jeremiale lasta uusigi teha ja justkui Ahvenainen poleks ära teeninud neid vanu riideid. Ahvenainen oli olnud nii vihane, et oli lubanud kirikhärra ümber sõita. Nalja pärast ta muidugi nii ütles. (Järgneb.)

MALE

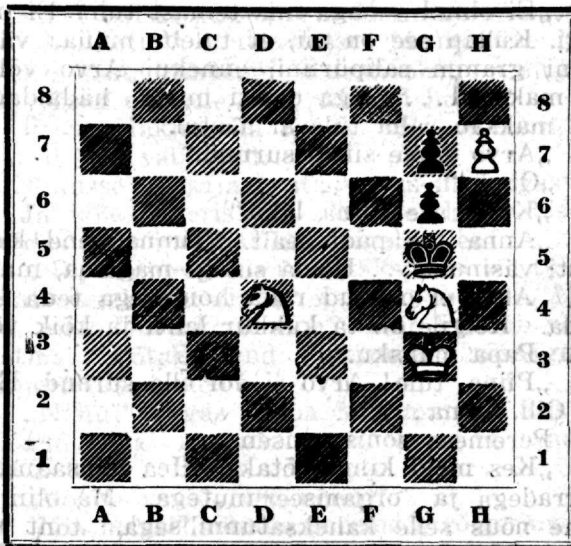
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 87.

Kokku seadnud K. Kubbet.

Eriauhind „Svenska Dagbladeti“ turniiril 1929. a.

Mustad.

Valged.

Valged: Kg3, Rd4 ja g4, Eh7.

Mustad: Kg5, Eg6 ja g7.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

E E S T I KOMMERTS PANK

PEAPANK: Tallinn, Suur Karja 7.

**Osakonnad: TARTU, VILJANDI, PÄRNU,
VALGA, PETSERI, NARVA JA HAAPSALU.**

Peapangal oma telefoni keskjaam väljakutsega
„KOMMERTSPANK“.

Peale selle otseühendus panga juhatus-
sega, telefonid nr.nr. 9-89, 1-57 ja 22-09.

TELEGRAAFI AADRESS: K O M P A.

**Sissemakstud põhikapital
Kr. 1.400.000**

Võtab raha hoiule

ja maksab kõrget ajakohast protsenti.

Annab laene

vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste
kindlustusel.

Ostab ja müüb

välisraha ja tshekke, Eesti Hüpoteegi Panga pantlehti,
Eesti 1927. a. välislaenu pabereid.

Saadab raha

teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

TOIMETAB KÕIKSUGU PANGAOPERATSIOONE.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja täht-
samates välismaa linnades.

Kiire pangatalitus.

PANGA JUHATUS.

JÄRVAKANDI KLAASIVABRIK

Vabrik: Järvakandis. Tel. Lelle 7.

Kontor: Tallinnas, Süda 1. Tel. 15-38, 5-27.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Fourcault sisseseade

valmistab moodsa mehaanilise tööstusviisi juures

kõrgeväärtuslikku

heledat tahvelklaasi

igas suuruses ja paksuses.

Järvakandi spetsiaal-aknaklaas on headuselt parem vastava sordi import-klaasist.

Tellimised kodumaa tarvitajatelt täidetakse väljaspool järjekorda mõne päeva jooksul, sest produktioon ületab siseturu kogutarviduse mitmekordselt.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Igasugused järelepärimised leiavad kiire ja hoolika tähelepanu.

A-S. KAPSI & Ko OSAKOND

«LÕHKEVÕIME»

Tallinnas Rüütli tän. 15.

Telef. 16-20.

Soovitab oma rikkalikust laost kõiksugu käsituskindlaid lõhkeaineid, lõhkekapsleid, süütenõuri, kapslitange, süüteaparaate, elektrisüütajaid, prima kivipuuriterast.

Paneb toime põllumeeste seltside ja põllutöökoollide soovil lõhkekursusi ja annab kõiksugu selgitusi kirjalikult lõhkeainete ja tööde alal.

Põllumehed ja aednikud, ärge istutage ühki viljapuud kõva maa sisse, vaid kobendage maa lõhkeainetega enne istutamist. Kui teie viljapuud hakkavad vananema, siis kobendage maa nende ümber lõhkeainetega. Tagajärjed on üllatavad.